

ĢENERĀLADVOKĀTA ANTONIO TIZANO [ANTONIO TIZZANO]
SECINĀJUMI,
sniegti 2006. gada 6. aprīlī¹

Satura rādītājs

I —	Atbilstošās tiesību normas	I - 7922
A —	Starptautiskās tiesības	I - 7922
B —	Kopienų tiesības	I - 7922
1)	Eiropas Savienības pilsonība	I - 7922
2)	Eiropas Parlamenta vēlēšanas	I - 7923
3)	EK līguma teritoriālā piemērošanas joma	I - 7925
C —	Valsts tiesības	I - 7926
1)	Lietā C-145/04	I - 7926
a)	Gibraltāra statuss	I - 7926
b)	EPRA 2003	I - 7926
2)	Lietā C-300/04	I - 7927
a)	Nīderlandes Karalistes konstitucionālā uzbūve	I - 7927
b)	Nīderlandes vēlēšanu likums	I - 7927
II —	Fakti un process	I - 7929
A —	Lietā C-145/04	I - 7929
B —	Lietā C-300/04	I - 7931

¹ — Oriģinālvaloda — itāļu.

III — Juridiskā analīze	I - 7932
A — Sākotnējie apsvērumi	I - 7932
B — Lieta C-145/04	I - 7933
1) Ievads	I - 7933
2) Par pirmo pamatu	I - 7934
a) Ievads	I - 7934
b) Par Kopienu pilsoņu tiesībām balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās ...	I - 7935
c) Par iespēju paplašināt tiesības balsot, piešķirot tās trešo valstu pilsoņiem	I - 7937
d) Par nosacījumiem šo tiesību paplašināšanai	I - 7941
e) Par tiesību balsot paplašināšanas robežām	I - 7943
3) Par otro pamatu	I - 7945
C — Lieta C-300/04	I - 7949
1) Ievads	I - 7949
2) Par pirmajiem četriem jautājumiem	I - 7951
3) Par piekto jautājumu	I - 7958
IV — Par tiesāšanās izdevumiem lietā C-145/04	I - 7959
V — Secinājumi	I - 7959

1. Lietā C-145/04, kas ir ierosināta saskaņā ar EKL 227. pantu, Spānijas Karaliste pārmet Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajai Karalistei Kopienu tiesību pārkāpšanu saistībā ar Gibraltārā dzīvojošo piedalīšanās

Eiropas Parlamenta vēlēšanās organizēšanas kārtību un it īpaši pieļaušanu balsot personām, kas dzīvo šajā teritorijā, bet kurām nav kādas dalībvalsts pilsonības un kas tādējādi nav Savienības pilsoņi.

2. Savukārt lietā C-300/04 *Nederlandse Raad van State* [Nīderlandes Valsts padome (Nīderlande)] ar 2004. gada 13. jūlija rīkojumu uzdeva Tiesai, pamatojoties uz EKL 234. pantu, piecus prejudiciālus jautājumus, lai noskaidrotu, vai dalībvalstij (šajā gadījumā Nīderlandes Karalistei) ir jāatzīst tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kuras, lai arī tām ir šīs dalībvalsts pilsonība, dzīvo aizjūras teritorijā (šajā gadījumā Arubā), uz kuru attiecas īpašs asociācijas režīms ar Koptienu.

māk tekstā — “ECTK Pirmais protokols”) 3. pants, kas noteic:

“Augstās Līgumslēdzējas Puses apņemas ik pēc zināma saprātīga laika posma organizēt brīvas un aizklātas vēlēšanas apstākļos, kas veicina tautas viedokļa brīvu izpausmi, izvēloties likumdevēju varu.”

3. Lai arī katrai no šīm lietām acīmredzami ir sava specifika, uzskatu par lietderīgu tās izskatīt kopā, jo man šķiet, ka tām abām kopīgi — pat ja atšķirīgos vai, drīzāk jāsaka, pretējos aspektos — ir būtiski jautājumi par tiesībām balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās un it īpaši par tiesību balsot piešķiršanas un izmantošanas nosacījumiem.

B — *Koptienu tiesības*

5. Tāpat ir jāmin trīs veidu Koptienu tiesību noteikumi, kuri attiecīgi reglamentē Savienības pilsonību, Eiropas Parlamenta vēlēšanas un EK līguma teritoriālo piemērošanas jomu.

I — *Atbilstošās tiesību normas*

1) Eiropas Savienības pilsonība

6. EKL 17. pants noteic:

A — *Starptautiskās tiesības*

4. Attiecībā uz šīm lietām ir jāatgādina Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola (turp-

“1. Ar šo ir izveidota Savienības pilsonība. Ikviens persona, kam ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir Savienības pilsonis. Savienības pilsonība papildina, nevis aizstāj valsts pilsonību.

2. Savienības pilsoņiem ir ar šo Līgumu piešķirtās tiesības un ar to uzliktie pienākumi.”

ar vienprātīgu lēmumu; šie noteikumi var paredzēt izņēmumus kādas dalībvalsts īpašu problēmu dēļ”³.

7. Šajā sakarā tāpat jāatgādina, ka “jautājumu par to, vai kādai personai ir dalībvalsts pilsonība, izšķir, atsaucoties vienīgi uz attiecīgās dalībvalsts tiesībām. Dalībvalstis, iesniedzot deklarāciju prezidentvalstij, informācijas nolūkā var darīt zināmu, kas ir uzskatāmi par to pilsoņiem Kopienas sakarā, un vajadzības gadījumā grozīt šādu deklarāciju”².

2) Eiropas Parlamenta vēlēšanas

9. Saskaņā ar EKL 189. panta pirmo daļu:

“Eiropas Parlaments, kurā ir to valstu tautu pārstāvji, kas apvienotas Kopienā, īsteno pilnvaras, kuras tam piešķir šis Līgums.”

8. EKL 19. panta 2. punkts noteic:

10. EKL 190. pants piebilst, ka:

“Neskarot 190. panta 4. punktu un noteikumus, kas pieņemti tā īstenošanai, ikvienam Savienības pilsonim, kas dzīvo kādā dalībvalstī, bet nav tās pilsonis, ir tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās šajā dalībvalstī saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šīs valsts pilsoņiem. Šīs tiesības īsteno, ievērojot sīki izstrādātus noteikumus, kas Padomei pēc Komisijas priekšlikuma un apspriedes ar Eiropas Parlamentu jāpieņem

“1. Kopienā apvienoto valstu tautu pārstāvjus Eiropas Parlamentā ievēlē vispārējās tiesās vēlēšanās.

[..]

2 — Deklarācija Nr. 2 par dalībvalstu pilsonību, kas ir pievienota Māstrihtas līgumam (OV 1992, C 191, 45. lpp.).

3 — Saskaņā ar šo tiesību normu Padome pieņēma 1993. gada 6. decembra Direktīvu 93/109/EK, ar ko nosaka sīki izstrādātu kārtību balsttiesību un tiesību kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās izmantošanai Savienības pilsoņiem, kas dzīvo dalībvalstī, kuras pilsoņi tie nav (OV L 329, 34. lpp.).

4. Eiropas Parlaments izstrādā priekšlikumu par vispārējām tiesām vēlēšanām saskaņā ar vienotu procedūru visās dalībvalstīs vai saskaņā ar visām dalībvalstīm kopīgiem principiem.

atsevišķi “principi, kas kopīgi visām dalībvalstīm”, it īpaši attiecībā uz proporcionālo pārstāvniecību (1. pants), likumdevēja ilgumu (5. pants), ievēlēto pārstāvju amata nesavienojamību (7. pants), vēlēšanu noturēšanas periodu (10. pants) un rezultātu skaitīšanas atskaides punktu (11. pants).

Saņēmusi piekrišanu no Eiropas Parlamenta, kas pieņem lēmumu ar visu savu locekļu balsu vairākumu, Padome vienprātīgi pieņem attiecīgus noteikumus un iesaka dalībvalstīm tos pieņemt saskaņā ar katras valsts attiecīgajām konstitucionālajām prasībām.”

12. Attiecībā uz “aspektiem, ko neskar” šis 1976. gada akts, dalībvalstīm ir tiesības “piemērot savus valsts noteikumus” (Lēmuma 2002/772 pirmais apsvērums).

13. Saskaņā ar 1976. gada akta 8. pantu:

11. Tieši tāpēc, lai varētu ievēlēt Eiropas Parlamentu (kas tobrīd tika saukts par Asambleju) vispārējās tiesās vēlēšanās, tika pieņemts Padomē apvienoto dalībvalstu pārstāvju 1976. gada 20. septembra Lēmums 76/787/EOTK, EEK, *Euratom*, par Aktu par Asamblejas pārstāvju ievēlšanu vispārējās tiesās vēlēšanās⁴, ko pēdējo reizi grozīja Padomes Lēmums 2002/772/EK, *Euratom*⁵ (turpmāk tekstā — “1976. gada akts”). Tomēr ir vispārzināms, ka šajā lēmumā netika ieviesta vienveidīga vēlēšanu procedūra, bet tajā vienīgi tika noteikti

“Ievērojot šī akta noteikumus, vēlēšanu procedūru katrā dalībvalstī reglamentē valsts tiesību noteikumi.

Šie valsts tiesību noteikumi, kuri, ja nepieciešams, var ņemt vērā īpatnības dalībvalstīs, nedrīkst vispārēji ietekmēt proporcionālo vēlēšanu sistēmu.”

4 — OV L 278, 1. lpp.

5 — 2002. gada 25. jūnija un 2002. gada 23. septembra Lēmums, ar ko groza Aktu par Eiropas Parlamenta pārstāvju ievēlšanu vispārējās tiesās vēlēšanās, kurš ir pievienots Lēmumam 76/787 (OV L 283, 1. lpp.).

14. Visbeidzot jāatgādina, ka 1976. gada akta II pielikums noteic, ka:

4. Šis Līgums attiecas uz tām Eiropas teritorijām, par kuru ārlietām ir atbildīga kāda no dalībvalstīm.

“Apvienotā Karaliste piemēro šā akta nosacījumus tikai attiecībā uz Apvienoto Karalisti.”

[..].”

3) EK līguma teritoriālā piemērošanas joma

15. EKL 299. pantā ir noteikta Līguma teritoriālās piemērošanas joma, vispārīgi apstiprinot, ka tas ir piemērojams dalībvalstīm (1. punkts).

17. Attiecībā uz lietu C-145/04 jāatgādina arī tas, ka Gibraltārs ir Eiropas teritorija, par kuras ārlietām ir atbildīga Apvienotā Karaliste; no tā izriet, ka saskaņā ar EKL 299. panta 4. punktu Līgums principā ir piemērojams Gibraltāram⁶.

16. Šajā lietā it īpaši interese ir par šī panta 3. un 4. punktu, kas noteic:

“3. Īpašā asociācijas procedūra, kas izklāstīta šā Līguma ceturtajā daļā, attiecas uz tām aizjūras zemēm un teritorijām, kas uzskaitītas šā Līguma II pielikumā.

18. Savukārt attiecībā uz lietu C-300/04 jānorāda, ka Aruba EKL 299. panta 3. punkta izpratnē ir aizjūras teritorija, kas ir minēta Līguma II pielikumā.

[..]

6 — Attiecībā uz pilnīgāku Kopienas tiesiskā regulējuma par Gibraltāru izklāstu jāatsaucas uz maniem 2003. gada 16. janvāra secinājumiem lietā C-30/01 Komisija/Apvienotā Karaliste, kurā tika pasludināts 2003. gada 23. septembra spriedums (*Recueil*, I-9481. lpp., it īpaši I-9483. lpp.).

C — Valsts tiesības

1) Lietā C-145/04

a) Gibraltāra statuss

19. Gibraltāram, kuru Spānijas karalis sākaņā ar 1713. gada Utrehtas līguma X pantu nodeva Lielbritānijai, no 1830. gada ir britu aizjūras teritorijas statuss (*British Overseas Territory*)⁷. Kā zināms, Gibraltāru reglamentē *Gibraltar Constitution Order 1969*, kas preambulā Gibraltāru definē kā “part of Her Majesty’s dominions”. Lai arī kolonijā demokrātiski ievēlētajām vietējām institūcijām tika piešķirtas autonomas pilnvaras, Lielbritānijas kompetencē tomēr turpina būt ārējās attiecības, aizsardzība un valsts drošība.

b) EPRA 2003

20. 2003. gada 8. maijā Apvienotā Karaliste pieņēma *European Parliament (Representation) Act 2003* [2003. gada likums par Eiropas Parlamenta vēlēšanām] (turpmāk tekstā — “EPRA 2003”).

21. Lai atļautu arī Gibraltārā dzīvojošajiem piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās (to iemeslu dēļ, kuri būs īsi izklāstīti 31. punktā un turpmākajos punktos), šī likuma 9. pantā paredzēts, ka tiek izveidots vēlēšanu apgabals [saukts par “apvienoto apgabalu” (*Combined Region*)], kas aptver Gibraltāru un kādu Anglijas vai Velsas pastāvošu vēlēšanu apgabalu. Pēc tam ar *European Parliamentary Elections (Combined Region and Campaign Expenditure) (United Kingdom and Gibraltar) Order 2004* [2004. gada dekrēts par Eiropas Parlamenta vēlēšanām attiecībā uz vēlēšanu apgabalu, kurā ir iekļauts Gibraltārs, kā arī par vēlēšanu kampaņu izdevumiem] Gibraltāru piesaistīja Anglijas dienvidrietumu apgabalam⁸.

22. Šim pašam nolūkam ar 14. un 15. pantu attiecībā uz Gibraltāru tika izveidots īpašs vēlēšanu reģistrs, par kuru ir atbildīgs vietējais ierēdnis (*Clerk of the House of Assembly of Gibraltar*) un kurā ir jāieraksta personas, kurām ir tiesības balsot un kuras vēlas piedalīties vēlēšanās.

23. Saskaņā ar 16. panta 1. punktu šajā reģistrā var iekļaut personu, kas atbilst visiem turpmāk minētajiem nosacījumiem:

— dzīvo Gibraltārā;

⁷ — Par Gibraltāra koloniālo situāciju skat. Apvienoto Nāciju Organizācijas 1968. gada 18. decembra rezolūciju Nr. 2429 (XXIII).

⁸ — SI 2004/366.

- nav rīcībnespējīga, kas neļautu tai balsot;
25. QCC nav Apvienotās Karalistes pilsoņa statusa.

- ir sasniegusi vismaz 18 gadu vecumu;

2) Lietā C-300/04

- ir Eiropas Savienības pilsonis vai Sadraudzības pilsonis, kas ir izpildījis noteiktus kritērijus (*Qualifying Commonwealth citizen*, turpmāk tekstā — “QCC”).

a) Nīderlandes Karalistes konstitucionālā uz-būve

24. 16. panta 5. punkts kā QCC definē personu:

26. Nīderlandes Karaliste sastāv no trīs valsts vienībām, un katrai no tām ir sava Konstitūcija un izveidotas institūcijas. Tās ir Nīderlande, Nīderlandes Antiļas un Aruba.

- attiecībā uz kuru saskaņā ar Gibraltāra tiesību aktiem netiek prasīta atļauja iebraukšanai Gibraltārā vai tur uzturēties

27. Šādi sadalītajā Nīderlandes Karalistē tomēr ir paredzēta tikai viena pilsonība, kas tiek piešķirta visiem Karalistes pilsoņiem — Nīderlandes pilsonība.

vai

b) Nīderlandes vēlēšanu likums

- kurai šobrīd ir atļauja, kas ļauj tai iebraukt Gibraltārā un tur uzturēties (vai kura saskaņā ar kādu Gibraltāra tiesiskajā regulējumā iekļautu tiesību normu ir uzskatāma par tādu, kurai ir šāda atļauja).

28. Nīderlandē Eiropas Parlamenta vēlēšanas notiek vienīgi kontinentālajā daļā (Nīderlande), nevis salās (Antiļas un Aruba). Piemērojamo vēlēšanu procedūru reglamentē *Nederlandse Kieswet* (Nīderlandes vēlēša-

nu likums), kurā ir noteiktas personas, kurām ir tiesības balsot, atsaucoties uz noteikumiem par valsts parlamenta vēlēšanām.

30. Y3. pants attiecībā uz Eiropas Parlamenta deputātu vēlēšanām noteic:

“Tiesības balsot ir:

29. Attiecībā uz Nīderlandes Parlamenta vēlēšanām B1. pants noteic:

“1. *Tweede Kamer der Staten-Generaal* [Nīderlandes Parlamenta Deputātu palāta] locekļus ievēl personas, kas ir Nīderlandes pilsoņi kandidatūru iesniegšanas dienā un kuras ir sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu balsošanas dienā, izņemot personas, kuru faktiskā dzīvesvieta kandidatūru iesniegšanas dienā ir Nīderlandes Antiļās vai Arubā.

a) personām, kam ir tiesības balsot *Tweede Kamer der Staten-Generaal* locekļu vēlēšanās;

b) personām, kas nav Nīderlandes pilsoņi, bet kas ir citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņi, ja:

2. Šis izņēmums neattiecas uz:

1) kandidatūru iesniegšanas dienā to faktiskā dzīvesvieta ir Nīderlandē;

a) Nīderlandes pilsoni, kas vismaz desmit gadus ir nodzīvojis Nīderlandē;

2) tās balsošanas dienā ir sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu,

b) Nīderlandes pilsoni, kas strādā Nīderlandes civildienestā Nīderlandes Antiļās vai Arubā, kā arī viņa (-s) dzīvesbiedri(-u), reģistrēto partneri vai kompanjoni(-u) un viņu bērniem, ja viņi dzīvo kopā ar to.”

un

- 3) tām nav liegtas tiesības balsot vai nu Nīderlandē, vai dalībvalstī, kuras pilsoņi tās ir.”

33. Spēcīga Spānijas Karalistes pretestība tomēr aizkavēja Lielbritānijas priekšlikuma apstiprināšanu.

II — Fakti un process

A — *Lietā C-145/04*

31. Jāatgādina, ka pēc tam, kad Lielbritānijas pilsones, kas dzīvo Gibraltārā, Metjūsa [*Matthews*], bija iesniegusi sūdzību Eiropas Cilvēktiesību tiesā, šī tiesa ar 1999. gada 18. februāra spriedumu nolēma, ka Apvienotā Karaliste, neorganizējot Gibraltārā Eiropas Parlamenta vēlēšanas, pārkāpa ECTK Pirmā protokola 3. pantu⁹.

32. Lai izpildītu šo spriedumu, Apvienotā Karaliste ierosināja grozīt 1976. gada akta II pielikumu ar mērķi atcelt ar šo pielikumu uzlikto ierobežojumu, kā tas iepriekš tika norādīts (skat. iepriekš 14. punktu), piemērot attiecīgos noteikumus tikai Apvienotajā Karalistē.

34. Padomes 2002. gada 18. februāra sanāksmē Apvienotā Karaliste rakstveidā iesniedza šādu deklarāciju, kuru apstiprināja Padome un Komisija:

“Ņemot vērā Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 2. punktu, kas noteic, ka “Savienība kā Kopienas tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības, ko nodrošina 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām”, Apvienotā Karaliste nodrošina, ka tiek izdarīti vajadzīgie grozījumi, lai Gibraltāra vēlētajiem ļautu piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās pastāvošā Apvienotās Karalistes vēlēšanu apgabalā un ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šī apgabala pārējiem vēlētajiem, lai izpildītu tai uzlikto pienākumu piemērot Eiropas Cilvēktiesību tiesas pasludināto spriedumu lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti saskaņā ar Eiropas Savienības tiesībām.”¹⁰

⁹ — Skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas [virspalāta] spriedumu lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 24833/94, CEDH 1999-I.

¹⁰ — Zemsvītras piezīme neattiecas uz tulkojumu latviešu valodā.

35. Pēc šīs deklarācijas Apvienotā Karaliste pieņēma *EPRA 2003*, kas minēta iepriekš (skat. 20. punktu un turpmākos punktus).

tiesības. Tomēr, ņemot vērā jūtīgo divpusējo jautājumu, Komisija šobrīd atturas pieņemt argumentētu atzinumu Līguma 227. panta izpratnē un uzaicina puses censties panākt izlīgumu.¹¹

36. Spānijas Karaliste tomēr uzreiz reaģēja, iebilstot, ka, pēc tās domām, Gibraltārā dzīvojošo piedalīšanās Eiropas Parlamenta vēlēšanās organizācijas dēļ un it īpaši tādēļ, ka balsot var arī personas, kuras dzīvo šajā teritorijā, bet kurām nav nedz kādas dalībvalsts pilsonība, nedz līdz ar to Savienības pilsonība, šis likums ir pretrunā Kopienas tiesībām.

39. Spānijas Karaliste, kas nebija apmierināta ar Komisijas paziņojumu, lūdza Tiesai, ceļot prasību 2004. gada 18. martā, nospriest, ka:

37. Tā kā šie iebildumi netika apmierināti, Spānijas Karaliste, pamatojoties uz EKL 227. pantu, 2003. gada 28. jūlijā nolēma vērsties Komisijā.

“Apvienotā Karaliste, pieņemot *EPRA 2003*, nav izpildījusi pienākumus, ko tai uzliek EKL 189., 190., 17. un 19. pants, kā arī Padomes 1976. gada akts.”

38. Komisija, uzaicinot attiecīgās valstis iesniegt savus apsvērumus rakstveidā un mutvārdos, ievērojot sacīkstes principu, publicēja šādu paziņojumu:

40. Ar 2004. gada 8. septembra rīkojumu Tiesas priekšsēdētājs atļāva Komisijai iestāties lietā C-145/04 Apvienotās Karalistes prasījumu atbalstam.

“Detalizēti izvērtējot Spānijas sūdzību un pēc 1. oktobrī notikušās noklausīšanās Komisija uzskata, ka Apvienotā Karaliste ir paplašinājusi tiesības balsot attiecībā uz personām, kuras dzīvo Gibraltārā, ievērojot rīcības brīvību, ko dalībvalstīm piešķir Kopienas

41. Tiesa uzklauzīja Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisiju 2005. gada 5. jūlija tiesas sēdē.

11 — Zemsvītras piezīme neattiecas uz tulkojumu latviešu valodā.

B — *Lietā C-300/04*

visiem dalībvalstu pilsoņiem, tostarp tiem, kuru dzīvesvieta atrodas aizjūras zemēs un teritorijās (turpmāk tekstā arī — “AZT”).

42. M. H. Emans [*M. G. Eman*] un O. B. Sevingers [*O. B. Sevinger*] ir Nīderlandes pilsoņi, kuru pašreizējā dzīvesvieta atrodas Arubas salā.

43. Vēloties piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās, viņi 2004. gada 31. martā lūdza, lai tos iekļauj īpašajā vēlēšanu reģistrā, kas atrodas Nīderlandē.

44. Ar 2004. gada 3. maija lēmumu *College van burgemeester en wethouders van Den Haag* noraidīja šos lūgumus, pamatojoties uz kopā piemērojamiem Nīderlandes vēlēšanu likuma B1. panta 1. un 2. punktu un Y3. panta a) apakšpunktu, jo prasītāju, neskatoties uz to, ka viņiem bija Nīderlandes pilsonība, pašreizējā dzīvesvieta bija Arubā un viņi nebija dzīvojuši Nīderlandē vismaz desmit gadus.

45. Emans un Sevingers pārsūdzēja šo lēmumu 2004. gada 28. maijā *Nederlandse Raad van State*, norādot, ka Nīderlandes vēlēšanu likums ir pretrunā Līguma noteikumiem par Savienības pilsonību, lasot tos kopā ar ECTK Pirmā protokola 3. pantu. Viņi uzskatīja, ka šie noteikumi piešķir tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās

46. *Nederlandse Raad van State*, kas nevarēja pieņemt lēmumu pirms 2004. gada jūnija Eiropas Parlamenta vēlēšanām, tomēr uzdeva Tiesai piecus prejudiciālus jautājumus, lai izteiktu savas šaubas par to, cik tiesiski bija liegt Emanam un Sevingeram tiesības balsot (skat. uzdotos jautājumus turpmāk 137. punktā).

47. Turklāt, ņemot vērā, ka, iespējams, Nīderlandē tiks organizēts referendums par Līguma par Konstitūciju Eiropai projektu¹² un ka pastāv risks, ka prasītājiem nebūs atļauts piedalīties arī šajā tautas nobalsošanā, šī pati tiesa ar 2004. gada 13. jūlija vēstuli lūdza Tiesai izskatīt uzdotos jautājumus pātrinātā procesā, ko paredz Reglamenta 104.a pants.

48. Ar 2004. gada 23. augusta rīkojumu Tiesas priekšsēdētājs noraidīja šo pieteikumu, jo tas attiecās uz jautājumu (par piedalīšanās nosacījumiem referendumā par Konstitūciju), kas nav saistīts ar pamata prāvu (kas ir par tiesībām balsot Eiropas

¹² — OV 2004, C 310.

Parlamenta vēlēšanās), un uzskatīja par drošu notikumu (likuma apstiprināšanu, organizējot minēto referendumu), kas šajā brīdī vēl nebija noticis.

52. 2005. gada 5. jūlija tiesas sēdē Tiesa uzklusēja mutvārdu paskaidrojumus, ko sniedza Emans, Nīderlandes, Francijas, Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija.

49. Ar 2004. gada 22. februāra vēstuli *Raad van State* informēja Tiesu par to, ka ir stājies spēkā likums par tautas nobalsošanu par Līgumu, ar kuru tiek pieņemta Konstitūcija Eiropai¹³, un līdz ar to vēlreiz lūdza tai izskatīt uzdotos jautājumus paātrinātā procesā. Jaunais likums, tāpat kā likums par Eiropas Parlamenta vēlēšanām, paredzēja, ka referendumā var piedalīties vienīgi personas, kurām ir tiesības balsot Nīderlandes Parlamenta vēlēšanās.

III — Juridiskā analīze

A — Sākotnējie apsvērumi

50. Tā kā pieteikums izskatīt lietu paātrinātā procesā turpināja būt par jautājumu, kas nav saistīts ar pamata prāvu, priekšsēdētājs ar 2005. gada 18. marta rīkojumu noraidīja arī šo otro pieteikumu.

53. Kā norādīts iepriekš, lietās C-145/04 un C-300/04, neskatoties uz to, ka tās apskata katra savu problēmu, ir ietverti daži kopīgi aspekti, kuri ir jāizvērtē kopā.

51. Lietā C-300/04 Nīderlandes, Francijas, Spānijas un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus.

54. Lietā C-145/04 — par prasību, ko cēla Spānijas Karaliste, pamatojoties uz EKL 227. pantu, — Tiesai tiek lūgts cita starpā noteikt, vai Apvienotā Karaliste varēja tiesiski atļaut balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kuras dzīvo Gibraltārā (Eiropas teritorija, kurai ir piemērojamas Kopienas tiesības), bet kurām nav kādas dalībvalsts pilsonības, nedz līdz ar to Savienības pilsonības. Savukārt lietā C-300/04 iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai dalībvalstij ir

13 — *Wet raadplegend referendum Europese Grondwet (Stb. 2005, 44. lpp.)*.

pienākums atļaut piedalīties šajās vēlēšanās personām, kurām ir tās attiecīgā pilsonība un kuras līdz ar to ir Savienības pilsoņi, bet kuras dzīvo teritorijā, tādā kā Aruba, kas ir aizjūras teritorija, uz kuru attiecināms īpašs asociācijas režīms ar Kopienu.

55. Tādējādi abās lietās, pat ja dažādos aspektos, ir runa par Līguma noteikumu interpretāciju jautājumā par Savienības pilsoņu un Eiropas Parlamenta vēlēšanām, it īpaši attiecībā uz tiesību balsot šajās vēlēšanās piešķiršanu un to izmantošanu.

57. Šajā lietā Strasbūras tiesa [Eiropas Cilvēktiesību tiesa] uzsvēra, ka pēc grozījumiem, kas ir ieviesti ar Māstrihtas līgumu, Eiropas Parlaments "ir pietiekami iesaistīts īpašā likumdošanas procesā, kura rezultātā tiek pieņemti akti saskaņā ar EK līguma 189. b un 189.c pantu [jaunajā redakcijā — EKL 251. un 252. pants], kā arī Eiropas Kopienas darbību vispārējā demokrātiskā kontrolē, lai to varētu uzskatīt par teritoriju, tādu kā Gibraltārs, "likumdevēju"¹⁴, kurās aktiem, kas ir pieņemti, šim parlamentam sniedzot pamatieguldījumu, ir "tieša ietekme"¹⁵ tiktāl, ciktāl tie rada "tiešas sekas" un "ietekmē" vietējos iedzīvotājus tikpat lielā mērā kā tie akti, kurus apstiprina vietējā likumdevēja vara"¹⁶.

B — *Lietā C-145/04*

1) Ievads

56. Šī lieta ir saistīta ar senu strīdu starp Spānijas Karalisti un Apvienoto Karalisti par Gibraltāra suverenitāti un savā ziņā šī lieta ir turpinājums iepriekš minētajam Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumam lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti (skat. iepriekš 31. punktu). Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kā norādīts iepriekš, apmierināja Gibraltārā dzīvojošas Lielbritānijas pilsoņus iesniegto sūdzību un atzina, ka Apvienotā Karaliste, neorganizējot Eiropas Parlamenta vēlēšanas Gibraltārā, ir pārkāpusi ECTK Pirmā protokola 3. pantu.

58. Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskata, ka tieši tāpēc bija jāorganizē Eiropas Parlamenta vēlēšanas arī Gibraltārā. Tā kā tas netika izdarīts, "prasītāja, kas ir Gibraltāra iedzīvotāja, uzskatīja, ka tai ir atņemta jebkāda iespēja paust savu viedokli, izvēloties Eiropas Parlamenta deputātus". Eiropas Cilvēktiesību tiesa līdz ar to atzina, ka "tika pārkāpta pati tiesību balsot būtība, kā to prasītajai garantē [ECKT] Pirmā protokola 3. pants"¹⁷.

14 — Skat. iepriekš minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, 54. punkts.

15 — Turpat, 53. punkts.

16 — Turpat, 34. un 64. punkts.

17 — Turpat, 64. un 65. punkts.

59. Pēc šī sprieduma Apvienotā Karaliste, kā norādīts iepriekš (34. punkts), ar 2002. gada 18. februāra paziņojumu uzņēmās veikt visu nepieciešamo, "lai Gibraltāra vēlētajiem ļautu piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās pastāvošā Apvienotās Karalistes apgabalā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā citiem šī apgabala vēlētajiem".

60. Tas nav viss. Saskaņā ar šo paziņojumu Apvienotā Karaliste pieņēma *EPRA 2003*. Kā iepriekš norādīts (20. punkts un turpmākie punkti), ar šo likumu tika izveidots jauns vēlēšanu apgabals, kas aptver Gibraltāru un pastāvošu Anglijas vai Velsas apgabalu ("apvienotais apgabals"), un ieviests īpašs vēlēšanu reģistrs, par kuru atbildīgs bija vietējais ierēdnis (*Clerk of the House of Assembly of Gibraltar*) un kurā bija ierakstāmas personas, kurām ir tiesības balsot. To skaitā ir QCC, proti, Sadraudzības valstu pilsoņi, kuri var iebraukt un uzturēties Gibraltārā bez uzturēšanās atļaujas vai kuriem ir uzturēšanās atļauja, kas ļauj tiem iebraukt Gibraltārā (skat. iepriekš 24. punktu).

61. Spānijas valdība savā prasībā, kas balstīta uz EKL 227. pantu, attiecībā uz *EPRA 2003* izvirza divus pamatus:

- pirmkārt, tiesību balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās paplašināšana, piešķi-

rot tās personām, kuras kā QCC nav Apvienotās Karalistes pilsoņi, ir pret-runā EKL 17., 19., 189. un 190. pantam;

- otrkārt, šī paplašināšana un Gibraltāra iekļaušana pastāvošā Anglijas vai Velsas vēlēšanu apgabalā ir pretiesiska, jo tā ir pretrunā ar 1976. gada akta II pielikumu un Apvienotās Karalistes uzņemtajām saistībām ar 2002. gada 18. februāra paziņojumu. (skat. iepriekš 34. punktu).

2) Par pirmo pamatu

a) Ievads

62. Saistībā ar šo pamatu Spānijas valdība norāda, ka EKL 17., 19., 189. un 190. pants, lasot tos sistēmiski, atzīst tiesības balsot vienīgi Savienības pilsoņiem un līdz ar to aizliedz dalībvalstīm tās paplašināt, piešķirot tās citiem subjektiem. Tādējādi Apvienotā Karaliste, piešķirot tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kurām tāpat kā QCC nav tās pilsonības, ir pārkāpusi šos noteikumus.

63. Apvienotās Karalistes valdība tomēr noraida šo iebildumu, apgalvojot, ka to personu loka noteikšana, kurām ir attiecīgās tiesības, ir atstāta dalībvalstu ziņā. Tā uzskata, ka "attiecībā uz visiem jautājumiem, kurus [vienveidīgi] nereglamentē" Kopienu tiesības, Eiropas Parlamenta vēlēšanas reglamentē katras dalībvalsts "valsts tiesību noteikumi" (skat. Lēmuma 2002/772 pirmo apsvērumu, kā arī 1976. gada akta 8. pantu). Kopienu tiesību noteikumu neesamības gadījumā dalībvalstu ziņā tādējādi ir izlemt, kas var piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās, un līdz ar to paplašināt šo personu loku, iekļaujot tajā personas, kuras tāpat kā QCC ir trešo valstu pilsoņi. Galu galā runa ir par rīcības brīvības, ko Kopienu tiesības šajā jomā piešķir dalībvalstīm, leģitīmu izmantošanu.

64. Tāpat kā Spānijas valdība un Komisija arī es nevaru pilnībā piekrist apgalvojumam, ka dalībvalstīm šajā jomā ir atzīstama absolūta brīvība. Es domāju, ka, lai arī tiesiskais regulējums šajā jomā šobrīd ir samērā ierobežots, Kopienu tiesības šajā ziņā var sniegt dažas konkrētas un lietderīgas norādes un it īpaši noteikt zināmas robežas dalībvalstu tiesībām piešķirt (vai nepiešķirt) tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

65. Šim norādēm turklāt, manuprāt, ir divējāda nozīme: pozitīvā nozīme — robežu, kas attiecas uz dalībvalstu brīvību atteikt šīs tiesības, nozīmē; negatīvā nozīme — robežu, kas uzlikta to brīvībai tās atzīt, nozīmē.

66. Pat ja šī lieta (atšķirībā no lietas C-300/04) galvenokārt skar otro gadījumu, jāizvērtē arī pirmais gadījums, lai tostarp parādītu abu gadījumu (un abu lietu) analīzi plašākā sistēmas un principu, uz kuriem tā balstīta, izvērtējumā.

b) Par Kopienu pilsoņu tiesībām balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās

67. Sāksu ar pozitīvajām robežām. Es uzskatu, ka no Kopienu noteikumiem un principiem tieši izriet, neskatoties uz iespējamām atšķirīgām norādēm valstu tiesību aktos, pienākums atzīt attiecīgās tiesības balsot dalībvalstu pilsoņiem un līdz ar to Savienības pilsoņiem.

68. Nav šaubu, ka neviena Kopienu tiesību norma atklāti un tieši neapstiprina, ka šīs tiesības ir to tiesību skaitā, kas Savienības

pilsoniem ir atzītas saskaņā ar EKL 17. panta 2. punktu. Tomēr var atzīmēt, ka EKL 19. panta 2. punkts, piešķirot kādas dalībvalsts pilsoņiem tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās citā dalībvalstī, kurā viņiem ir sava dzīvesvieta, ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šīs valsts pilsoņiem, uzskata savā ziņā kā pieņemtu to, ka attiecīgās tiesības ir piešķirtas Savienības pilsoņiem. Tādā pašā nozīmē var argumentēt, pamatojoties uz EKL 189. un 190. pantu, kas paredz, ka Parlamentā ir “tautu” pārstāvji un tādējādi (vismaz) to “valstu [pilsoņu] pārstāvji, kas apvienotas Kopienā”.

69. Tomēr neatkarīgi no šīm atsaucēm, kuras, iespējams, varētu papildināt, man šķiet, ka tiesības Savienības pilsoņiem balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās galvenokārt izriet no demokrātijas principiem, uz kuriem Savienība balstās¹⁸, un it īpaši, Strasbūras tiesas [Eiropas Cilvēktiesību tiesa] vārdiem runājot, no vispārējo vēlēšanu tiesību principa, kas ir moderno demokrātisko sistēmu “pamatprincips”¹⁹, kurš ir arī ietverts Kopienas tiesiskajā kārtībā, jo tas ir ierakstīts EKL 190. panta 1. punktā un 1976. gada akta 1. pantā, kuros precīzi paredzēts, ka Eiropas

Parlamenta deputātus ievēl “vispārējās tiešās vēlēšanās”. Šis noteikums patiesībā ir par to, lai tiesības balsot tiktu piešķirtas “pēc iespējas lielākam cilvēku skaitam”²⁰ un tādējādi principā vismaz visiem valsts kopienas locekļiem.

70. Šo atsauci uz principu turklāt apstiprina tas, ka attiecīgās tiesības ir pamattiesības, kuras garantē ECKT, it īpaši ECKT Pirmā protokola 3. pants, kurā paredzēts, ka “Augstās Līgumslēdzējas Puses apņemas ik pēc zināma saprātīga laika posma organizēt brīvas un aizklātas vēlēšanas apstākļos, kas veicina tautas viedokļa brīvu izpausmi, izvēloties likumdevēju varu”. Līdz ar to runa ir par vienu no “fundamentāliem rīkiem, kas ļauj saglabāt “īsti demokrātiski politisku režīmu””²¹, un precizāk par “subjektīvām tiesībām”, “kas ir svarīgas, lai izveidotu un saglabātu istas demokrātijas, kuru pārvalda tiesiska valsts, pamatus”²².

71. Līdz ar to es uzskatu, ka var apstiprināt to, ka vienīgi saskaņā ar pamatprincipiem un

18 — LES 6. panta 1. punktā paredzēts, ka “Savienība ir dibināta, ievērojot dalībvalstu kopīgos principus — brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšanas principu un tiesiskuma principu”.

19 — Skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1987. gada 2. marta spriedumu lietā *Mathieu-Mohin un Clerfayt* pret Beļģiju, A sērija, Nr. 11, 22. un 23. lpp., 51. punkts, un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005. gada 6. oktobra spriedumu lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti (Nr. 2), 74025/01, 59. punkts.

20 — Iepriekš minētie Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi lietā *Mathieu-Mohin un Clerfayt* pret Beļģiju, 51. punkts, un lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti, 59. punkts.

21 — Iepriekš minētais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, 43. punkts.

22 — Iepriekš minētais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti, 58. punkts.

noteikumiem, uz kuriem tika izdarīta atsauce²³, Savienības pilsoņi tiek saukti par “obligātajām” personām, kurām ir tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās, tādā nozīmē, ka vismaz principā viņi visi var pieprasīt šīs tiesības. Tas tā ir, neskatoties uz jebkādiem iespējamiem parasti un leģitīmi uzliktiem ierobežojumiem (vecums, dzīvesvieta, nosacījumi kandidēt, amata nesavienojamība utt.) un īpašām situācijām (tādām, par kurām runāšu vēlāk: skat. turpmāk 153. punktu).

c) Par iespēju paplašināt tiesības balsot, piešķirot tās trešo valstu pilsoņiem

72. Pēc visa iepriekš teiktā šajā brīdī ir jāizvērtē negatīvie ierobežojumi, kuri eventuāli izriet no pašām Kopienas tiesībām.

73. Šajā lietā Spānijas valdība uzskata, ka no šīm tiesībām izriet šāda veida ierobežojums. Tā it īpaši apstiprina, ka dalībvalstīm nevar būt atļauts piešķirt tiesības balsot personām, kurām (kā šajā lietā QCC) nav kādas dalībvalsts pilsonības un līdz ar to arī Savienības pilsonības.

74. Lai to pierādītu, tā atsauca uz EKL 17., 19., 189. un 190. pantu, kā arī 1976. gada akta II pielikumu, par kuru es jau vairākkārt runāju. Tomēr jāprecizē, ka minētie Līguma panti ir norādīti saistībā ar pirmo pamatu, savukārt II pielikums ir minēts otrā pamata ietvaros. Turpmākajā analizē es arī ievērošu šo sadalījumu ne tikai tāpēc, lai tiktu ievērota prasības struktūra, bet arī un it īpaši tāpēc, kā tas būs redzams vēlāk, ka nedz pats jautājums, nedz atbilde uz to nav vienāda abās lietās.

75. Līdz ar to, pirmkārt, šī valdība iebilst pret to, ka EKL 17. pants, paredzot, ka dalībvalstu pilsoņi ir Savienības pilsoņi un tiem ir Līgumā paredzētās tiesības, iedibina ciešu saikni starp Savienības pilsonību, kā arī kādas dalībvalsts pilsonību, no vienas puses, un Līgumā paredzēto tiesību īstenošanu, no otras puses. Šīs saiknes dēļ tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās var vienīgi tikt atzītas Savienības pilsoņiem. Šo saikni iedibina arī EKL 19. panta 2. punkts, saskaņā ar kuru vienīgi “Savienības pilsonim” ir atļauts balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās dalībvalstī, kurā viņš dzīvo un kuras pilsonis viņš nav.

76. Otrkārt, šī valdība turpina, apgalvojot, ka, ja EKL 189. un 190. pants paredz, ka Parlamentā ir to “valstu tautu pārstāvji, kas apvienotas Kopienā”, tie vispārēji nemin iedzīvotājus, kuri dzīvo attiecīgajā teritorijā,

23 — Vienīgi jāatgādina, ka saskaņā ar LES 6. panta 2. punktu “Savienība kā Kopienas tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības, ko nodrošina 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām”.

bet gan personas, kurām ir viena un tā pati pilsonība, proti, šis valsts pilsoņi. Jēdziena “tauta” izmantošana “nācijas” nozīmē vairāku dalībvalstu konstitūcijās ir acīmredzams pierādījums šajā sakarā.

77. Neizvērtējot šobrīd īpašo jautājumu par QCC (attiecībā uz kuriem, kā tas būs redzams vēlāk, mans viedoklis ir citāds, proti, es uzskatu, ka Spānijas iebildumi ir pamatoti), es neuzskatu, ka no Līguma vispārējiem principiem un noteikumiem var secināt, kā to norāda prasītāja, absolūtu aizliegumu paplašināt tiesības balsot, piešķirot tās personām ārpus dalībvalstu pilsoņu loka. Es centīšos to pamatot.

78. Es gribu sākt ar to, ka secinājums, kuru izdara Spānijas valdība no EKL 189. un 190. pantā lietotā izteiciena “valstu tautas [...], kas apvienotas Kopienā”, man nešķiet ļoti pārliecinošs.

79. Vispirms šķiet apšaubāms mēģinājums piešķirt šim izteicienam ideoloģiska rakstura nozīmi, “tautu”, par kuru runā šajos pantos, pielīdzinot jēdzienam “nācija”. Neiedziļinoties plašās teorētiskās diskusijās, pietiek norādīt, ka ar “nāciju” parasti saprot visas personas, kuras savā starpā saista kopīgas tradīcijas, kultūra, valoda, etnoss, reliģija utt., neatkarīgi no to piederības vienai un tai pašai valstiskai vienībai (un līdz ar to neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav šīs valstiskās vienības pilsoņi). Ja tas tā ir, man šķiet nepārprotami

tas, ka tāda nav Līguma iepriekš minētajos pantos lietotā jēdziena “tautas” nozīme. Ja tas tā būtu, šajā jēdzienā, pirmkārt, būtu jāiekļauj arī personas, kuras nav dalībvalstu pilsoņi, ņemot vērā, ka visas personas, kurām ir kopīgas attiecīgas raksturiezīmes, ir daļa no “nācijas”, pat ja vēsturisku un politisku iemeslu dēļ viņi pieder dažādām valstiskām vienībām. Otrkārt, būtu jāizslēdz personas (vai pat kopienas), kuras nepieder pie “nācijas”, bet kuras tomēr ir attiecīgās valsts pilsoņi (es domāju, piemēram, par etniskajām un lingvistiskajām minoritātēm). Nepārprotami un neatkarīgi no jebkādiem citiem apsvērumiem tas nav Līguma mērķis, tas neizriet no prakses un man šķiet, ka tā nedomā arī prasītāja.

80. Ja izteicienam “valstu tautas [...], kas apvienotas Kopienā”, vēlas piešķirt precīzu juridisku nozīmi (kas man, patiesību sakot, šķiet apšaubāmi), visatbilstošāk būtu uzskatīt, ka šis izteiciens atsaucas vienkārši uz jēdzienu “tauta”, proti, uz indivīdu kopu, kas noteiktā teritorijā ir politiski organizēta un kuru saista pilsonības tiesiskā saikne. Līdz ar to var uzskatīt, ka principā jēdzieni “tauta” un “pilsoņi” pārkļājas.

81. Tomēr iepriekš minētais nesniedz pilnīgu atbildi uz jautājumu, kas ir apspriežams šajā gadījumā, proti, tiesību balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās paplašināšana. Nevar uzskatīt, ka šāda pārklāšanās transitivitātes veidā ir attiecināma arī uz attiecībām starp "tautu" un "vēlētājiem" tādējādi, ka abi jēdzieni ir ļoti tuvi viens otram un līdz ar to otrā jēdziena nozīme nevar būt plašāka par pirmā jēdziena nozīmi.

82. Var minēt vairākus iemeslus, kāpēc šāds secinājums būtu noraidāms. Es vienīgi norādišu, ka, ja tas būtu pareizs, ierobežojumi, kurus, kā tas bija pateikts iepriekš, parasti uzliek vēlēšanu jomā, būtu grūti attaisnojami, tāpat kā, pretēji, ir grūti, pat neiespējami attaisnot pašu dalībvalstu dažreiz pieņemtās labvēlīgākās pieejas. Nerunājot turklāt par paradoksu, kas, no vienas puses, dalībvalstij atzīst plašu rīcības brīvību, lai izlemtu par savas pilsonības piešķiršanas kritērijiem, robežām un kārtību un tādējādi arī par Savienības pilsoņa statusa paplašināšanu ar visu to, ko tas ietver, un, no otras puses, tai liedz iespēju piešķirt vienu no tiesībām (pat ja tās ir vissvarīgākās tiesības), kas ir saistītas ar šo statusu.

83. Šādos apstākļos jāuzskata, ka "tautas/valstu pilsoņu" un "vēlētāju" sakritība nevar tikt iedibināta kā vispārīgs un imperatīvs noteikums. Šī jēdzienu sakritība nepārprotami nozīmē (kā es jau to norādīju), ka

pilsoņiem principā ir jāatzīst tiesības balsot; savukārt tas nenozīmē, ka šīs tiesības ir jāizmanto viņiem visiem vai ka šīm tiesībām obligāti ir jābūt piešķiramām tikai viņiem.

84. Citiem vārdiem runājot, neesot absolūtam noteikumam, šī sakritība var netikt īstenota abos virzienos. Nav šaubu, ka parasti atšķirību rada to pilsoņu loka noteikšana, kuri var prasīt attiecīgās tiesības, ņemot vērā, ka valstis parasti (īpaši attiecībā pret to pilsoņiem) vēlas noteikt tiesību balsot īstenošanas kārtību un līdz ar to piederību "vēlētāju lokam" (skat. iepriekš 71. punktu un it īpaši turpmāk 148. un turpmākos punktus attiecībā uz lietu C-300/04). Tomēr nevar izslēgt, ka īpašu valsti pastāvošu situāciju dēļ vai likumdevēja politisko izvēļu dēļ šī atšķirība var izpausties tādējādi, ka vēlētāju loks tiek paplašināts.

85. To turklāt apstiprina, kā to pareizi atgādināja Apvienotā Karaliste un Komisija, vairāku dalībvalstu pieredze. Pat ja pārsvarā dominē tendence piešķirt tiesības balsot vienīgi pilsoņiem (ar noteiktiem izņēmumiem), ir arī piemēri, kuros elektorāts tiek definēts plašāk.

86. Tas notiek, piemēram, Apvienotajā Karalistē, kur tiesības piedalīties visās vēlēšanās ir ne tikai Apvienotās Karalistes pilsoņiem, bet arī — ja viņi ir rezidenti — Īrijas pilsoņiem un QCC, proti, Sadraudzības valstu pilsoņiem, kuriem netiek pieprasīta nekāda uzturēšanās atļauja, lai iebrāuktu un uzturētos Apvienotajā Karalistē, vai kuriem ir atļauja, kas viņiem dod tiesības iebrāukt Apvienotajā Karalistē un tajā uzturēties.

87. Varētu arī atsaukties uz šobrīd esošām diskusijām (un dažreiz pat formulētiem priekšlikumiem) vairāk nekā vienā dalībvalstī par iespēju ar zināmiem nosacījumiem piešķirt tiesības balsot ārvalstniekiem (kam nav Kopienų izcelsmes), kuri attiecīgajā valstī ir nodzīvojuši noteiktu laiku.

88. Viss iepriekš minētais liek secināt, ka EKL 189. un 190. pants, nosakot, ka Parlamentā ir “to valstu tautu pārstāvji, kas apvienotas Kopienā”, acīmredzami neparedz (iepriekš norādīto motīvu dēļ), ka *visiem* šo valstu pilsoņiem patiešām ir tiesības balsot un tiesības tikt pārstāvētiem šajā asamblejā, no vienas puses, un uzreiz neierobežo šīs tiesības, attiecinot tās tikai uz pilsoņiem, no otras puses.

89. Attiecībā uz citiem Spānijas valdības izvirzītajiem argumentiem jāpiebilst, ka šo

pēdējo minēto secinājumu nekādi neapšaubā, tieši pretēji, kā to uzskata šī valdība, tas, ka EKL 19. panta 2. punktā ir atļauts vienīgi “Savienības pilsoņiem” balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās dalībvalstī, kurā viņi dzīvo, pat ja viņi nav šīs valsts pilsoņi. Patiesībā runa ir par īpašu labvēlības režīmu, kas (šoreiz) ir piešķirts vienīgi Savienības pilsoņiem un kuru nevar izmantot citas personas. Tam tomēr nav nekādas saistības ar iespēju izmantot tiesības balsot, kuru valsts piešķir citām personām *pati savā teritorijā*.

90. Tāpat man nešķiet, ka, vispārīgi skatoties, EKL 17. pants ir pretrunā šeit atbalstītajam apgalvojumam. Kā to norādīja Apvienotās Karalistes valdība un Komisija, šī tiesību norma, paredzot, ka “Savienības pilsoņiem ir ar šo Līgumu piešķirtās tiesības un ar to uzliktie pienākumi”, nepārprotami atzīst vairākas, citur precizētas (it īpaši EKL 18.–21. pantā) tiesības par labu šīm personām. Tomēr tajā nekas nav teikts, ka *vienīgi* Savienības pilsoņi var baudīt šīs tiesības.

91. Tas turklāt izriet no paša Līguma, kas tieši attiecina dažas no šīm tiesībām uz personām, kuras nav Savienības pilsoņi. Pietiek atgādināt kā piemēru to, ka saskaņā ar EKL 194. un 195. pantu tiesības iesniegt lūgumrakstu Parlamentā un tiesības iesniegt sūdzību Eiropas Ombudam ir atzītas “jebku-

rai fiziskai personai, kas dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kurai ir juridiskā adrese kādā dalībvalstī”.

cilvēku skaitam”²⁴ un tādējādi, iespējams, arī ārvalstniekiem, kas dzīvo attiecīgajā dalībvalstī²⁵ un kuri tāpat kā pilsoņi ir pakļauti tiesību aktiem, kurus ir apstiprinājuši valstu un Kopienas likumdevēji.

92. EKL 18.–21. pantā minēto tiesību attiecināšana uz personām, kurām nav Savienības pilsoņa statusa, līdz ar to nav, kā to apgalvo Spānijas valdība, izņēmuma fenomens, kas sadala pilsonības jēdziena vienotību. Tieši pretēji, tas, ka dažas no šīm tiesībām, kas tiek uzskatītas par tādām, kas definē Savienības pilsoņa tiesisko statusu, ir paplašinājušas pašas Kopienas tiesības ārpus šī loka, apstiprina, ka attiecīgās tiesības uzreiz nav pilsoņu ekskluzīva prerogatīva. Turklāt jāsecina — ja dažu šo tiesību gadījumā Kopienas tiesības ir tās, kas paplašina šīs tiesības, nevar principā izslēgt, ka citu tiesību gadījumā (tieši tiesību balsot gadījumā) dalībvalsts var autonomi pieņemt šādu lēmumu.

93. Tas tā ir vēl jo vairāk tāpēc, ka šāda paplašināšana, šķiet, ir savienojama ar demokrātisko vispārējo vēlēšanu principu, uz kura balstīta arī Eiropas Savienība. Šis princips patiesībā ir par to — kā tas tika minēts iepriekš (skat. 69. punktu) —, lai atzītu tiesības balsot “pēc iespējas lielākam

d) Par nosacījumiem šo tiesību paplašināšanai

94. Tādējādi jānosaka, kas un ar kādiem nosacījumiem varētu paplašināt tiesības balsot.

95. Spānijas valdība uzskata, ka tiesību balsot paplašināšanai, pieņemot, ka tā ir pieļaujama, ir jābūt ekskluzīvā Kopienas kompetencē un tai ir tieši jāizriet no paša Līguma vai Kopienas atvasināto tiesību noteikuma. Pretējā gadījumā, kā piebilst šī valdība, Kopienas tiesībās būtu līdz pat 25 dažādiem noteikumiem, kas definētu Parlamenta vēlētajus un kas līdz ar to piešķirtu tādas Kopienas izcelsmes tiesības kā tiesības balsot.

24 — Skat. iepriekš minētos Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietā *Mathieu-Mohin* un *Clerfayt* pret Beļģiju, 51. punkts, un lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti, 59. punkts.

25 — Skat. Labas uzvedības kodeksa vēlēšanu jomā vadlīnijas, kuras ir pieņēmusi Eiropas Komisija par demokrātiju caur Eiropas Padomes likuma spēku (saukta par Venēcijas komisiju) savā 52. sesijā (Venēcija, 2002. gada 18. un 19. oktobris), 1. punkts, un tām pievienoto skaidrojošo ziņojumu.

96. Tomēr arī šis Spānijas valdības iebildums man nešķiet pārliecinošs. Šajā iebildumā tiek aizmirsts, ka apstrīdētā tiesiskā regulējuma dažādību vispirms radīja situācija, kuru, tā sakot, leģitimizē gan pats Līgums, gan Kopienas likumdevējs.

97. Līgums uzliek pienākumu Parlamentam izstrādāt priekšlikumu par vispārējām tiesām vēlēšanām “saskaņā ar vienotu procedūru visās dalībvalstīs vai saskaņā ar visām dalībvalstīm kopīgiem principiem” — priekšlikumu, kuru pēc tam iesniedz apstiprināšanai Padomē un kuru dalībvalstīm tiek ieteikts pieņemt saskaņā ar katras valsts attiecīgajām konstitucionālajām prasībām (EKL 190. panta 4. punkts).

98. Tomēr ikvienam ir zināms, ka vismaz šobrīd nav spēkā vienota procedūra. 1976. gada akts par pārstāvju ievēšanu Parlamentā, kā to pēdējo reizi groza Lēmums 2002/772, ir izvēlējis otro risinājumu, kas ir paredzēts EKL 190. panta 4. punktā un līdz ar to ir vienīgi noteicis atsevišķus “kopīgos principus”²⁶, it īpaši attiecībā uz proporcionālo pārstāvniecību (1. pants), likumdevēja il-

gumu (5. pants), ievēlēto pārstāvju amata nesavienojamību (7. pants), vēlēšanu noturēšanas periodu (10. pants) un rezultātu skaitīšanas atskaites punktu (11. pants).

99. Attiecībā uz visiem citiem “aspektiem, ko šis lēmums neskar”, dalībvalstīm ir tiesības pieņemt “savus valsts noteikumus” (Lēmuma 2002/772 preambulas pirmais apsvērums). Saskaņā ar 8. pantu, “ievērojot šī akta noteikumus, vēlēšanu procedūru katrā dalībvalstī reglamentē valsts tiesību noteikumi”, kuri “var ņemt vērā īpatnības dalībvalstīs”.

100. No tā izriet, ka šobrīd vēl joprojām dalībvalstīs pastāv dažādi noteikumi, kas definē personas, kurām ir tiesības balsot Parlamenta vēlēšanās, tāpat nav vienotu noteikumu attiecībā uz personām, kuras var kandidēt vēlēšanās, jo 1976. gada akta 7. pantā ir minēti iemesli, kas nav savienojami ar Eiropas Parlamenta deputāta amatu, bet attiecībā uz pārējo tiek minētas dalībvalstīs citu iespējamo amata nesavienojamības (kā arī neiespējamības kandidēt vēlēšanās) iemeslu noteikšanai.

101. Tomēr man šķiet, ka šajā kontekstā un tik ilgi, kamēr netiks apstiprināts vienots vēlēšanu likums, nevar apstrīdēt dalībvalsts

26 — Līguma 138. panta 3. punkts tā sākotnējā redakcijā tieši neparedzēja šo otro iespēju, vienkārši nosakot, ka “Eiropas Parlaments izstrādā priekšlikumu par vispārējām tiesām vēlēšanām saskaņā ar vienotu procedūru visās dalībvalstīs”. Tomēr Padome un Parlaments interpretēja šo tiesību normu kā tādu, kas ļauj pakāpeniski ieviest vienotu procedūru.

tiesības noteikt tās vēlēšanu loku Eiropas Parlamenta vēlēšanās, pieļaujot lielāku skaitu personu, kurām ir tiesības balsot, (vai, kā redzēsim vēlāk, pieļaujot ierobežotāku šo personu loku) nekā vienīgi tās pilsoņus, ņemot vērā tās tiesību sistēmas īpatnības.

pieņemti šajā jomā (piemēram, tie, kuri attiecībā uz Apvienoto Karalisti izriet no 1976. gada akta II pielikuma, pie kuriem es atgriezīšos 112. un turpmākajos punktos).

e) Par tiesību balsot paplašināšanas robežām

102. Nepārprotami, šo tiesību izmantošana nevar būt neierobežota: pirmkārt, vispārīgi runājot, tāpēc, ka Eiropas Parlamenta ievēlēšana nav tikai un vienīgi dalībvalsts lieta, bet skar un ietekmē visu Savienību, un, otrkārt, konkrētāk runājot, tāpēc, ka paši Kopienas tiesību akti, kurus esmu analizējis, nepārprotami parāda, ka tajos tiek uzskatīts, ka "parastais" gadījums ir tāds, kad tiesības balsot tiek piešķirtas Savienības pilsoņiem.

103. Tādējādi uzskatu, ka šīs tiesības var izmantot vienīgi izņēmuma kārtā, ievērojot robežas un nosacījumus, kas ir savienojami ar Kopienas tiesībām. Tas nozīmē, ka vienmēr ir jāievēro Kopienas tiesību vispārīgie principi — šajā gadījumā it īpaši loģiskuma, samērīguma un nediskriminācijas princips —, kā arī attiecīgie Kopienas noteikumi, kas ir īpaši

104. Man šķiet, ka ar šiem principiem ir saderīgs tas, ka netiek pieļauta iespēja paplašināt tiesības balsot, piešķirot tās personām, kurām nav nekādas faktiskas saiknes ar Kopienas; tas arī ir saderīgi ar sistēmas loģiku un saskaņā ar noteikumiem, kas, kā to redzējām iepriekš (91. punkts), paplašina pilsoņu tiesības, piešķirot tās citām personām, pamatojoties tieši uz šo kritēriju.

105. Man arī šķiet pareizi un saskaņā ar iepriekš minētajiem kritērijiem tas, ka tiek ierobežota minēto tiesību paplašināšana gadījumos, kad tādu pašu paplašināšanu paredz arī attiecībā uz valsts parlamenta vēlēšanām.

106. Nav šaubu, ka tas viss nemazina dažādību, ko rada vispusīga kopīga tiesiskā regulējuma ilgstoša neesamība. Līdz ar to būs vēl dalībvalstis, kurās dzīvojošie ārvalstnieki un/vai pilsoņi, kas dzīvo trešās valstīs, var balsot, savukārt citās dalībvalstīs viens vai otrs gadījums, vai abi gadījumi nebūs atļauti. Tāpat dažās dalībvalstīs vienīgi pilsoņi, kuri sasnieguši noteiktu vecumu, varēs balsot vai

tikt ievēlēti, savukārt citās dalībvalstīs tas būs citādāk, tāpat kā var paredzēt vai neparedzēt dažādus amata nesavienojamības vai nepieļaujamības piedalīties vai kandidēt vēlēšanās iemeslus.

107. Viss iepriekš minētais tomēr ir negatīvās sekas tam, ka šajā jomā nav pilnīga Kopienu tiesiskā regulējuma, bet nevienā gadījumā tas nepārkāpj šo tiesisko regulējumu.

108. Visu šo iemeslu dēļ līdz ar to jāuzskata, ka EKL 17., 19., 189. un 190. pants principā pieļauj, ka Apvienotā Karaliste — saskaņā ar to, kas tiek paredzēts attiecībā uz valsts likumdevēja vēlēšanām — atzīst tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kuras, kā QCC, nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas dalībvalsts pilsoņi, bet kuras dzīvo Apvienotajā Karalistē vai citā teritorijā, piemēram, Gibraltārā, par kuras ārējām attiecībām tā uzņemas atbildību.

109. Nepārprotami, ņemot vērā šo secinājumu, Spānijas valdības iebildums par to, ka Apvienotā Karaliste savā 1982. gada deklarācijā nav iekļāvusi QCC to personu kategorijās, kuras ir uzskatāmas par "Apvienotās

Karalistes pilsoņiem" Kopienu tiesību izpratnē²⁷, atkrit. Faktiski iepriekš sniegtais vērtējums attiecas uz tiesību balsot piešķiršanu personām, kuras nav pilsoņi.

110. Es tādējādi uzskatu, ka šajā jautājumā var secināt, ka Spānijas Karalistes iebildums par tiesību balsot paplašināšanas, piešķirot tās tādām personām kā QCC, prettiesiskumu, pārkāpjot EKL 17., 19., 189. un 190. pantu, nevar tikt atbalstīts.

111. Šajā jautājumā vēl jānosaka, vai šis pats iebildums nevar balstīties uz iespējamo 1976. gada akta II pielikuma pārkāpumu. Tomēr, raugoties no šī skatu punkta, kā es jau to norādīju (skat. iepriekš 74. punktu), jautājums nav uzdots tādā pašā redakcijā un šajā prasībā tas ir cieši saistīts ar otro Spānijas Karalistes izvirzīto pamatu; tādējādi es to izvērtēšu šī otrā izvirzītā pamata vērtēšanas laikā.

27 — "1982. gada jaunajā Lielbritānijas un Ziemeļlirijas Apvienotās Karalistes valdības deklarācijā par jēdziena "pilsoņi" definīciju" (OV 1983, C 23, 1. lpp.), kas, sākot no 1983. gada 1. janvāra, aizstāja 1972. gada deklarāciju, kura ir pievienota Līguma par Apvienotās Karalistes pievienošanas noslēguma aktam, tiek precizēts, ka "attiecībā uz Lielbritānijas un Ziemeļlirijas Apvienoto Karalisti jēdzieni "pilsoņi", "dalībvalstu pilsoņi" vai "dalībvalstu un aizjūras zemju un teritoriju pilsoņi", kad tie tiek izmantoti Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgumā, Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgumā vai Eiropas Ogļu un Tērauda kopienas dibināšanas līgumā vai jebkurā citā Kopienas tiesību aktā, kas pieņemts, pamatojoties uz šiem līgumiem, ir jāsaprot tādējādi, ka tie attiecas uz: a) Apvienotās Karalistes pilsoņiem; b) personām, kas ir Apvienotajai Karalistei piederīgas personas saskaņā ar 1981. gada likumu par Apvienotās Karalistes pilsoņu un kurām ir tiesības dzīvot Apvienotajā Karalistē, un kuras šī iemesla dēļ ir atbrīvotas no Apvienotās Karalistes imigrācijas kontroles, un c) Apvienotajai Karalistei pakļauto teritoriju pilsoņiem, kas ir ieguvuši savu pilsonību saiknes ar Gibraltāru dēļ."

3) Par otro pamatu

112. Izvirzot otro pamatu, Spānijas Karaliste norāda, ka *EPRA 2003*, iekļaujot Gibraltāru pastāvošā Apvienotās Karalistes vēlēšanu apgabalā, ir pārkāpusi 1976. gada aktu, kā arī Apvienotās Karalistes valdības 2002. gada 18. februāra deklarāciju.

kāpjot 2002. gada deklarāciju, Apvienotajai Karalistei pastāvošā vēlēšanu apgabalā ir jāiekļauj nevis *Gibraltāra teritorija*, bet vienīgi *Gibraltāra vēlētaji, kas ir Apvienotās Karalistes pilsoņi*, un tas bija jāizdara, nekādā veidā neiesaistot kolonijas iestādes vēlēšanu procedūrā.

115. Kopumā Spānijas valdība uzskata, ka Apvienotajai Karalistei *nebija*:

113. Šajā sakarā Spānijas valdība vispirms atgādina, ka saskaņā ar II pielikumu Apvienotā Karaliste var piemērot 1976. gada akta noteikumus par Eiropas Parlamenta vēlēšanām tikai "attiecībā uz Apvienoto Karalisti", tādējādi izslēdzot Gibraltāru, kas nav šīs karalistes sastāvdaļa. Tas nenozīmē, ka Apvienotajai Karalistei nevajadzētu izpildīt iepriekš minēto spriedumu lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, nedz tādējādi organizēt Eiropas Parlamenta vēlēšanas arī kolonijā; taču Spānijas Karaliste uzskata, ka tai tas jādara saskaņā ar kārtību, kādu ir noteikusi pati Apvienotās Karalistes valdība savā 2002. gada 18. februāra deklarācijā, proti, "lai ļautu Gibraltāra *vēlētajiem* piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās pastāvošā Apvienotās Karalistes apgabalā"²⁸.

— Eiropas Parlamenta vēlēšanām jāizveido jauns vēlēšanu apgabals, kas piesaista Gibraltāru kādam Anglijas vai Velsas apgabalam (*EPRA 2003* 9. pants) un *de facto* pievieno kolonijas teritoriju Apvienotajai Karalistei;

— jāļauj balsot Gibraltārā (15. pants);

— jāpaplašina šīs tiesības, piešķirot tās vēlētajiem, kuriem nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas Savienības dalībvalsts pilsonības (16. pants);

114. Citiem vārdiem sakot, Spānijas valdība uzskata, ka, lai izpildītu spriedumu lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, nepār-

— jāizveido Gibraltārā vēlēšanu reģistrs, par kuru atbildīgs ir vietējais ierēdnis (13. un 14. pants);

28 — Mans izcēlums.

— jāatzīst jebkāda kompetence Gibraltāra tiesām.

Eiropas Parlamenta vēlēšanas arī Gibraltārā un tādējādi tai bija jāpieņem šim nolūkam vajadzīgie noteikumi.

116. Uz šiem iebildumiem Apvienotā Karaliste, ko atbalsta Komisija, atbild, ka 1976. gada akta II pielikums ir jāinterpretē, ievērojot pamattiesības, kuras garantē ĒCKT un kuras ir interpretējusi Strasbūras tiesa [Eiropas Cilvēktiesību tiesa] spriedumā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti. Turklāt tādā sistēmā kā Apvienotās Karalistes sistēma, kura balstīta uz reģionālajiem vēlēšanu apgabaliem, nebija iespējams noorganizēt vēlēšanas Gibraltārā (nedz līdz ar to garantēt šo tiesību izmantošanu), vienīgi izveidot apvienoto apgabalu, kas koloniju piesaista pastāvošam Apvienotās Karalistes apgabalam. Šī paša iemesla dēļ, kā turpina šī valdība, bija arī nepieciešams Gibraltārā izveidot vēlēšanu reģistru un pieļaut iespēju celt prasību vēlēšanu jomā kolonijas tiesās. Piešķirt tādu pašu kompetenci iestādēm, kas atrodas Apvienotajā Karalistē tūkstošiem kilometru lielā attālumā, būtu pretēji elementārai prasībai par praktisku un pārskatāmu procesu.

117. Vispirms jānorāda, ka šajā lietā netiek apstrīdēts, ka pirms sprieduma lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti iepriekš minētais II pielikums (113. punkts) Apvienotajai Karalistei ļāva organizēt Parlamenta vēlēšanas tikai un vienīgi savā teritorijā. Tāpat tomēr netiek apstrīdēts, ka pēc šī sprieduma Apvienotās Karalistes valdībai bija jāorganizē

118. Šādos apstākļos jāautā, vai Apvienotā Karaliste varēja šādi rīkoties, formāli negrozot II pielikumu. Es uzskatu, ka apstiprinoša atbilde uz šo jautājumu nevar tikt apšaubīta, ņemot vērā privileģēto stāvokli, kas ir piešķirts pamattiesību aizsardzībai Kopienų tiesībās.

119. Līguma par Eiropas Savienību F. panta 2. punkts (jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — LES 6. panta 2. punkts), daļēji burtiski pārņemot nepārprotamu judikatūras, kas jau ietverta Vienotā Eiropas akta preambulā, virzienu, atzīst, ka “Savienība kā Kopienų tiesību vispārēju principu ievēro pamattiesības, ko nodrošina 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām”.

120. Turklāt atbilstoši pastāvīgajai Kopienų judikatūrai “pamattiesības ir vispārējo tiesību principu neatņemama sastāvdaļa, kuru ievērošanu nodrošina Tiesa”, un to pamatā ir “dalībvalstīm kopīgās konstitucionālās tradi-

cijas, kā arī vadlīnijas, ko sniedz starptautiskie tiesību instrumenti cilvēktiesību aizsardzības jomā, kuriem dalībvalstis ir pievienojušas vai kuras tās ir ratificējušas". ECKT šai kontekstā ir "īpaša nozīme"²⁹.

121. No tā izriet, ka Kopienas tiesībās "gan Kopienai, gan tās dalībvalstīm" *vispirms* ir jāievēro pamattiesības³⁰ un līdz ar to šī tiesiskā kārtība nepieļauj "pasākumus, kas neievēro" šīs tiesības³¹.

122. Jāpiebilst, ka tas ir it īpaši pareizi šajā gadījumā, jo atskaites punkts ir Strasbūras tiesas [Eiropas Cilvēktiesību tiesa] spriedums, kas tika pasludināts jautājumā par tiesībām balsot Eiropas Parlamenta [vēlēšanās], ņemot vērā Gibraltāra statusu, un kurā tika atzīts "Konvencijas pārkāpums", kas izriet no "1976. gada akta pielikuma, kuru parakstīja Apvienotā Karaliste"³², atņemot Apvienotās Karalistes pilsoni "kā Gibraltāra

iedzīvotājam [...] jebkādu iespēju izteikt savu viedokli, izvēloties Eiropas Parlamenta deputātus"³³.

123. Tādējādi, kā to arī atzīst lietas dalībnieki, neskatoties uz to, ka II pielikums nav grozīts, Apvienotā Karaliste ne vien varēja, bet tai vajadzēja veikt visus pasākumus, kas vajadzīgi, lai garantētu pilnīgu un efektīvu šo pamattiesību ievērošanu.

124. Ņemot to vērā, ir īstais brīdis īpaši izvērtēt šo pasākumu tiesiskumu, ievērojot to, ko par šiem pasākumiem pārmet Spānijas Karaliste.

125. Man šķiet, ka, raugoties no šī skatu punkta, attiecīgais Apvienotās Karalistes tiesiskais regulējums var tikt atbalstīts tikai daļēji. Ar iepriekš minētajiem principiem šķiet saderīgs un līdz ar to leģitīms: apvienotā apgabala izveidošana, vēlēšanu organizēšana Gibraltārā, vēlēšanu reģistra izveidošana Gibraltārā un, visbeidzot, iespējas celt prasību vēlēšanu jomā kolonijas tiesās atzīšana. Savukārt atļaušana balsot tādām personām kā QCC, kas nav Savienības pilsoņi, man šķiet prettiesiska.

29 — 2004. gada 14. oktobra spriedums lietā C-36/02 *Omega* (Krājums, I-9609. lpp., 33. punkts). Runa ir par iedibinātu judikatūru: kā nesenākos piemērus skat. 1991. gada 18. jūnija spriedumu lietā C-260/89 *ERT* (*Recueil*, I-2925. lpp., 41. punkts), 2001. gada 6. marta spriedumu lietā C-274/99 *P. Connolly/Komisija* (*Recueil*, I-1611. lpp., 37. punkts), 2002. gada 22. oktobra spriedumu lietā C-94/00 *Roquette Frères* (*Recueil*, I-9011. lpp., 25. punkts) un 2003. gada 12. jūnija spriedumu lietā C-112/00 *Schmidberger* (*Recueil*, I-5659. lpp., 71. punkts).

30 — Iepriekš minētie spriedumi lietā *Schmidberger*, 74. punkts, un lietā *Omega*, 35. punkts.

31 — Iepriekš minētie spriedumi lietā *Schmidberger*, 73. punkts; lietā *ERT*, 41. punkts, un 1997. gada 29. maija spriedums lietā C-299/95 *Krenzow* (*Recueil*, I-2629. lpp., 14. punkts).

32 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, 33. punkts.

33 — Turpat, 64. punkts.

126. Iepriekš minētajam ir šādi iemesli. Jautājumā par apvienoto apgabalu es piekřītu Apvienotajai Karalistei un Komisijai, ka tādā sistēmā kā Apvienotās Karalistes sistēma, kurā vēlētāji balso reģionālos apgabalos proporcionālā vēlēšanu sistēmā, vienīgais iespējamais risinājums, lai balsstiesības piešķirtu Ģibraltāra vēlētajiem, bija pārveidot kādu no Apvienotās Karalistes pastāvošiem vēlēšanu apgabaliem, iekļaujot tajā koloniju. Tā kā ņemot vērā to, ka Ģibraltārā nav daudz vēlētāju, nebija iespējams tajā izveidot autonomu vēlēšanu apgabalu, Apvienotā Karaliste nevarēja izdarīt neko citu kā vien "paplašināt", iekļaujot koloniju, kādu no iepriekš pastāvošajiem apgabaliem. Spānijas Karaliste nav apstrīdējusi šos argumentus un arī nav norādījusi, kādi konkrēti alternatīvi risinājumi pastāv Apvienotajai Karalistei.

127. Turpinājumā attiecībā uz citiem ar vēlēšanām kolonijā saistītiem pasākumiem (reģistra izveidošana, tiesu kompetences atzīšana, vēlēšanu organizēšana kolonijā) Apvienotajai Karalistei un Komisijai, manuprāt, ir taisnība, apgalvojot, ka šie pasākumi bija vajadzīgi, lai garantētu tiesību balsot efektivitāti. Faktiski man šķiet, ka spriedums lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti nebūtu pilnībā ievērots, ja vēlētajiem būtu jādodas uz Apvienoto Karalisti vai jāizpilda vēlēšanu prasības pa pastu (iekļaušana vēlēšanu reģistrā, balsošana, iespējamās sūdzības). Šāda attiecīgo tiesību izmantošana izrādītos pārāk sarežģīta un dārga, un varbūt arī mazāk pārskatāma. Turklāt, kā to norā-

dija Komisija, nebija pamatojuma noteikt Ģibraltāra vēlētajiem balsošanas procedūru pa pastu, jo šādu procedūru vispārīgi izmantot tikai tad, ja nav citu iespējamo risinājumu (piemēram, slimnīcā ievietoto personu, ieslodzīto, ārzemēs dzīvojošo vēlētāju gadījumā)³⁴.

128. Savukārt mans viedoklis atšķiras no Apvienotās Karalistes un Komisijas nostājas jautājumā par tiesību balsot paplašināšanu, piešķirot tās personām, kas, kā QCC, nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas Savienības dalībvalsts pilsoņi. Es uzskatu, ka šādu tiesību paplašināšanu neprasa vajadzība garantēt pamattiesību izmantošanu un līdz ar to nepamato atkāpi no II pielikuma.

129. Kā minēts iepriekš, šādu atkāpi var pieļaut tikai tad, ja to nosaka tāda augstāka spēka tiesību norma kā pamattiesību aizsardzība. Šeit apskatāmajā gadījumā nav runas par šāda rakstura tiesībām.

34 — Par balsošanas pa pastu ipašo raksturu skat. iepriekš 25. zemsvītras piezīmē minētās Labas uzvedības kodeksa vēlēšanu jomā vadlīnijas un tām pievienoto skaidrojošo ziņojumu, 38. punkts.

130. Kā iepriekš mēģināju pierādīt, moderno demokrātisko sistēmu attīstība ļauj, pastāvot atsevišķiem nosacījumiem, paplašināt politisko tiesību izmantošanu, piešķirot tās ārvalstniekiem, kas dzīvo attiecīgajā valstī (skat. iepriekš 93. punktu). Tomēr nav šaubu, ka šī iespējāmība šodien tiek uzverta kā brīvas politiskas izvēles sekas, taču tā ir samērā maz izplatīta dalībvalstu praksē. Šādos apstākļos valsts tiesiskais regulējums vēlēšanu jomā var tiesiski paredzēt, ka trešo valstu pilsoņi nevar balsot, neradot, kā tas tika atgādināts, iespējamu konfliktu ar ECKT principiem³⁵.

131. No tā izriet, ka, lai arī jau minēto iemeslu dēļ ECKT paredz Savienības pilsoņu piedalīšanos Eiropas Parlamenta vēlēšanās, kas organizētas Gibraltārā, atļaujot šajā ziņā atkāpties no II pielikuma, to savukārt nevar teikt par tādu trešo valstu pilsoņu kā QCC piedalīšanos šajās vēlēšanās. Attiecībā uz viņiem pielikumā faktiski ir saglabāts aizliegums, atzīstot par prettiesiskiem tos Apvienotās Karalistes normatīvos noteikumus, kas atļauj šādu dalību.

jautājumā par tiesību balsot Gibraltārā atzīšanas tādām personām kā QCC, kuri nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas Savienības dalībvalsts pilsoņi (*EPRA 2003* 16. panta 1. un 5. punkts), prettiesiskumu II pielikuma pārkāpuma dēļ.

133. Lidz ar to es Tiesai iesaku nospriest, ka Apvienotā Karaliste, atzīstot tādām personām kā QCC, kas nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas Savienības dalībvalsts pilsoņi, tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās Gibraltārā (*EPRA 2003* 16. panta 1. un 5. punkts), nav izpildījusi pienākumus, kas tai izriet no 1976. gada akta II pielikuma.

C — Lieta C-300/04

1) Ievads

132. Tāpēc es uzskatu, ka Spānijas Karalistes otrais izvirzītais pamats ir jāapmierina daļēji

134. Kā jau tika norādīts, lieta C-300/04 arī ir par jautājumu par tiesībām balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Tās pamatā ir īpaši Nīderlandes vēlēšanu likuma noteikumi, ar kuriem atzīst tiesības balsot personām, ku-

35 — Šajā sakarā skat. iepriekš 25. zemsvītras piezīmē minētās Labas uzvedības kodeksa vēlēšanu jomā vadlīnijas (1. punkta 1. apakšpunkta b) punkts) un tām pievienoto skaidrojošo ziņojumu (1. punkta 1. apakšpunkta b) punkts).

rām ir Nīderlandes pilsonība, atkarībā no valsts daļas, kurā tās ir noteikušas savu dzīvesvietu.

dzīvesvietu Arubā, netika iekļauti vēlēšanu reģistrā un līdz ar to viņiem netika atļauts balsot 2004. gada jūnija Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Tieši šī strīda ietvaros, kura pamatā ir šis aizliegums, *Nederlandse Raad van State* nolēma vērsties Eiropas Kopienų Tiesā, pamatojoties uz EKL 234. pantu, lai tai uzdotu šādus jautājumus:

135. Kā minēts iepriekš (skat. 26. un 27. punktu), Nīderlandes Karalistes konstitucionālā iekārta ietver divas īpatnības: pirmkārt, Karalistes iedalījumu trīs valsts vienībās — Nīderlande, Nīderlandes Antīļas un Aruba; otrkārt, vienotas pilsonības, Nīderlandes pilsonības, pastāvēšanu.

136. Šīs īpatnības ietekmē tiesību balsot atzišanu pilsoņiem. Saskaņā ar Nīderlandes vēlēšanu likumu vienīgi tie Nīderlandes pilsoņi, kas dzīvo Nīderlandē vai trešās valstīs, var piedalīties Nīderlandes Parlamenta vēlēšanās, izņemot pilsoņus, kas dzīvo Nīderlandes Antīļās vai Arubā³⁶ (B1. panta 1. un 2. punkts). Šāds noteikums ir spēkā arī attiecībā uz Eiropas Parlamenta vēlēšanām, jo šajās vēlēšanās tiesības balsot ir vienīgi personām, kurām ir tiesības balsot Nīderlandes likumdevēja vēlēšanās (Y3. panta a) apakšpunkts).

137. Tieši šo noteikumu dēļ Emans un Sevingers, kas ir Nīderlandes pilsoņi ar

“1) Vai Līguma otrā daļa attiecas uz personām, kurām ir kādas dalībvalsts pilsonība un kuras uzturas vai dzīvo teritorijā, kas ir iekļauta AZT sastāvā, uz kurām atsaucas EKL 299. panta 3. punkts un kurām ir īpašas attiecības ar šo dalībvalsti?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noraidoša, vai dalībvalstis, ņemot vērā EKL 17. panta 1. punkta otro teikumu, var piešķirt savu pilsonību personām, kuras uzturas vai dzīvo EKL 299. panta 3. punktā norādītajās AZT?

3) Vai EKL 19. panta 2. punkts, lasot to kopā ar EKL 189. pantu un 190. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka — izņemot parastos valsts tiesību sistēmā paredzētos izņēmumus, kas cita starpā saistīti ar vēlēšanu tiesību atņemšanu sakarā ar notiesāšanu krimināllietā vai

³⁶ — Izņemot, ja tie vismaz desmit gadus nav dzīvojuši Nīderlandē vai nestrādā civildienestā.

rīcības nespēju — AZT dzīvojoša Savienības pilsoņa statuss automātiski piešķir tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās?

nešķiet pilnībā skaidrs un tādējādi rada šaubas par tā īsto saturu.

- 4) Vai EKL 17. pants un 19. panta 2. punkts, lasot tos atbilstoši [ECTK Pirmā] protokola 3. panta pirmajai daļai, kā to interpretē Eiropas Cilvēktiesību tiesa, liedz tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kuras nav Savienības pilsoņi?

139. Iepriekš minētais nav teikts par pirmo jautājumu, ar kuru Valsts padome nepārprotami jautā, vai Līguma otrā daļa attiecas uz personām, kurām ir kādas dalībvalsts pilsonība un kuras uzturas vai dzīvo kādā no aizjūras teritorijām, kurām ir īpašas attiecības ar šo valsti.

- 5) Vai Kopienų tiesības nosaka prasības tiesību atjaunošanas gadījumā [*rechts-herstel*], ja valsts tiesa, pamatojoties cita starpā uz Eiropas Kopienų Tiesas sniegtajām atbildēm uz iepriekš minētajiem jautājumiem, secina, ka personām, kuras uzturas vai dzīvo Nīderlandes Antīlās vai Arubā un kurām ir Nīderlandes pilsonība, ir bijusi nelikumīgi atteikta reģistrācija 2004. gada 10. jūnija vēlēšanās?”

140. Tomēr tūlīt pēc tam Nīderlandes tiesa jautā, vai, ja atbilde uz šo jautājumu ir noraidoša (un tādējādi — burtiski — ja Līguma otrā daļa *neattiecas* uz attiecīgajām personām), valsts var piešķirt savu pilsonību personām, kuras uzturas vai dzīvo kādā no minētajām teritorijām (otrais jautājums).

- 2) Par pirmajiem četriem jautājumiem

138. Pirms šo jautājumu izvērtēšanas jānorāda, ka dažu šo jautājumu formulējums

141. Taču man šķiet, ka šis jautājums rada problēmu, ja vien pats neesmu to pareizi sapratis. Jautājums ir par vienu no divām lietām: vai nu tas attiecas, kā tas šķiet arī ir, uz personām, kas atrodas pirmajā jautājumā minētajā situācijā, un šādā gadījumā neredzu jēgu uzdot šo jautājumu par personām, kurām jau ir attiecīgās dalībvalsts pilsonība, vai arī, neskatoties uz šī jautājuma formulē-

jumu, tas attiecas uz personām, kurām, lai arī tās dzīvo attiecīgajā teritorijā, nav attiecīgās valsts pilsonības, un šī jautājuma mērķis ir noskaidrot, vai šī pilsonība var tikt tām piešķirta kopā ar Līguma otrajā daļā paredzētajām tiesībām. Taču, ja tas tā ir, jāuzdod jautājums par saikni, kas šim jautājumam ir ar šo strīdu, ņemot vērā, ka šajā lietā tiek izvērtēts tādu personu gadījums, kurām jau ir šī pilsonība.

142. Arī trešais jautājums ir neskaidrs. Valsts padome ar šo jautājumu vēlas noskaidrot, vai EKL 19. panta 2. punkts, lasot to kopā ar EKL 189. pantu un 190. panta 1. punktu, ir jāinterpretē tādējādi, ka aizjūras zemēs vai teritorijās dzīvojoša Savienības pilsoņa statuss automātiski piešķir tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

143. Kā to arī atzina Nīderlandes, Francijas un Apvienotās Karalistes valdības, EKL 19. panta 2. punkts nav piemērojams šajā lietā. Es jau minēju, ka ar šo pantu ir atzīts, ka "ikvienam Savienības pilsonim, kas dzīvo kādā dalībvalstī, *bet nav tās pilsonis*", ir tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās šajā dalībvalstī saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šīs valsts pilsoņiem. Tomēr šajā lietā personas, kas vēlas izmantot tiesības balsot, ir Nīderlandes

pilsoņi, kas dzīvo Nīderlandē (vai precīzāk — vienā no šīs karalistes teritoriālajām vienībām), proti, personas, kas *dzīvo dalībvalstī, kuras pilsoņi viņi ir*. Līdz ar to nav saprotams nedz tas, kādā veidā šīs personas varētu atsaukties uz šo tiesību normu, nedz šāda jautājuma uzdošanas lietderīgums.

144. Arī ceturtais jautājums man nešķiet būtisks. Nīderlandes tiesa vēlas uzzināt, vai EKL 17. pants un 19. panta 2. punkts, lasot tos atbilstoši ECTK Pirmā protokola 3. panta pirmajai daļai, liedz tiesības balsot un kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās personām, kuras *nav Savienības pilsoņi*. Tomēr, kā tika minēts iepriekš un kā to arī norādīja Nīderlandes valdība un Komisija, šajā lietā personām, kas lūdz tām atzīt tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās, ir Nīderlandes pilsonība un līdz ar to tās ir Savienības pilsoņi. Tā kā prasītāji ir Savienības pilsoņi, pamata lietas atrisināšanai nav jānoskaidro, vai šīs tiesības var tikt piešķirtas arī personām, kuras nav Savienības pilsoņi³⁷.

145. Faktiski, neņemot vērā līdz šim izteiktās šaubas, problēmu nepārprotami rada lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, uz kuru Nīderlandes tiesai ir jāsniedz atbilde. Tiesai

37 — Par šo jautājumu es jau sniezu savu viedokli iepriekš, izvērtējot Spānijas valdības pirmo izvirzīto pamatu lietā C-145/04 (skat. 62. un turpmākos punktus).

ir jānosaka, vai dalībvalsts, kas atzīst tiesības balsot valsts likumdevēja vēlēšanās un līdz ar to arī Eiropas Parlamenta vēlēšanās saviem pilsoņiem, kas dzīvo tās teritorijas Eiropas daļā (kā arī tiem, kas dzīvo trešās valstīs), var atteikt šīs tiesības saviem pilsoņiem, kas dzīvo tajā valsts daļā, kas ir aizjūras teritorija, kurai ar Kopienu ir asociācijas režīms.

loku, kurām ir minētās tiesības, un līdz ar to arī pieļaut, ka balso trešo valstu pilsoņi (skat. iepriekš 72.–107. punktu). Šajā lietā savukārt jānoskaidro, vai un ar kādiem nosacījumiem dalībvalstis var, pretēji, — un man šķiet, ka arī šajā gadījumā izņēmuma kārtā, — iero-bežot to personu loku, kurām ir šīs tiesības, izslēdzot atsevišķas kategorijas no savu pilsoņu vidus.

146. Šādi definējot galveno jautājumu, vis-pirms varu norādīt, ņemot vērā pirmo jautājumu, ka personas, kurām ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir Savienības pilsoņi un principā neatkarīgi no to dzīvesvietas bauda visas Kopienas tiesībās šiem pilsoņiem paredzētās tiesības, tajā skaitā, protams, tās tiesības, kas ir minētas Līguma otrajā daļā.

149. Turpmāk izklāstītu iemeslu dēļ es uzskatu, ka arī šajā gadījumā atbildei jābūt apstiprinošai.

147. Kā viena no šīm tiesībām ir tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās, kā es mēģināju to parādīt lietas C-145/04 izvērtēšanas laikā (skat. iepriekš 67.–71. punktu); no tā izriet, ka dalībvalstu pilsoņiem un līdz ar to Savienības pilsoņiem principā ir jābūt šīm tiesībām saskaņā ar Kopienas tiesībām.

150. Izejas punkts, kas man šķiet vispārēji pieņemams, ir tas, ka Līgums nav atņēmis dalībvalstīm tiesības noteikt robežas savai pilsonībai, tieši pretēji, “saskaņā ar starptautiskajām tiesībām”³⁸ tās saglabā šo kompetenci, īstenojot to, “ievērojot Kopienas tiesības”. No tā izriet, ka visur, kur Līgumā ir atsauce uz “dalībvalstu pilsoņiem”, jautājums par to, vai personai ir vai nav tādas vai citādas dalībvalsts pilsonība un līdz ar to Savienības pilsoņa statuss, nevar tikt atrisināts — katrā ziņā ņemot vērā šobrīd spēkā esošās Kopienas tiesības — pamatojoties uz

148. Lietas C-145/04 izvērtēšanas laikā es centos parādīt, ka Kopienas tiesības noteiktās robežās un ar atsevišķiem nosacījumiem atļauj dalībvalstīm paplašināt to personu

38 — 1992. gada 7. jūlija spriedums lietā C-369/90 *Micheletti* u.c. (*Recueil*, I-4239. lpp., 10. punkts), 2001. gada 20. februāra spriedums lietā C-192/99 *Kaur* (*Recueil*, I-1237. lpp., 19. punkts) un 2004. gada 19. oktobra spriedums lietā C-200/02 *Zhu* un *Chen* (*Krājums*, I-9925. lpp., 37. punkts).

šo tiesību autonomiem kritērijiem, bet tas ir atkarīgs “vienīgi” no “attiecīgās dalībvalsts tiesībām”, kuras turklāt laika gaitā var mainīties³⁹.

151. Kad EKL 17. pants noteic, ka “ikviena persona, kam ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir Savienības pilsonis” un ka “Savienības pilsoņiem ir ar [...] Līgumu piešķirtās tiesības un ar to uzliktie pienākumi”, tas patiesībā tikai un vienīgi atsaucas uz dalībvalstu iekšējo tiesisko regulējumu attiecībā uz Savienības pilsonības piemērošanas jomas *ratione personae* definīciju. Citiem vārdiem sakot, Kopienų tiesības pieņem kā pašu par sevi saprotamu šāda tiesiskā regulējuma esamību, lai definētu Savienības pilsoņus.

152. Tomēr, analizējot šo atsauci detalizētāk, tā neattiecas vienīgi uz Savienības pilsoņa statusa definīciju, bet arī uz veidu, kādā tiek piešķirtas tiesības, kas izriet no šī statusa. Faktiski uz valsts tiesību aktiem jāatsaucas ne tikai tāpēc, lai nodrošinātos, ka personai ir Savienības pilsonība, bet arī lai pārbaudītu, vai saskaņā ar iespējamiem valsts tiesību noteikumiem šajā jomā šai personai ir visas ar šo statusu saistītās tiesības.

153. Citiem vārdiem runājot, jāuzskata, ka, ja kādas dalībvalsts tiesību akti paredz ierobežojumus ar tās pilsonību saistītajām tiesībām, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem (kā, piemēram, šajā lietā valsts konstitucionālā iekārta), Kopienų tiesības pieļauj šādu ierobežojumu esamību — ievērojot Kopienų tiesību pamatprincipus — tiesībām, kas izriet no Savienības pilsonības.

154. Šajā lietā tas nozīmē, ka Kopienų tiesības pieļauj ne vien Nīderlandes Karalistes izvēli attiecībā uz savas pilsonības piešķiršanu, bet arī uz iekšējiem noteikumiem, kas reglamentē šīs tiesības, īpašu attiecību dēļ, kas to saista ar Arubas un Nīderlandes Antiļu teritorijām. Tā varēja piešķirt savu pilsonību vienīgi pilsoņiem, kas dzīvo Nīderlandes Eiropas daļā, vai pieņemt noteikumus, nošķirot Nīderlandes Eiropas daļā dzīvojošos no AZT iedzīvotājiem. To iemeslu dēļ, kas saistīti ar tās suverenitāti, tā tomēr izvēlējās ieviest formāli nedalāmu pilsonību, bet praktiski dažādu pilsonību attiecībā uz ar šo statusu saistīto tiesību (tai skaitā tiesību balsot gan valsts, gan Kopienų līmenī) izmantošanu.

155. Kopienų tiesības līdz ar to nevar neatzīt šīs valsts pilsoņa statusu reglamentējošos noteikumus. Turklāt tas ir jo vairāk tāpēc, ka šie noteikumi nerada ierobežojumus, kas (ekskluzīvi) ietekmē ar Kopienų tiesībām

39 — Deklarācija Nr. 2 par dalībvalstu pilsonību, kas ir pievienota Māstrihtas līgumam.

piešķirtās tiesības, bet precīzi transponē valsts līmenī esošus ierobežojumus.

156. Turklāt jāatgādina, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tiesības balsot var tikt ierobežotas attiecībā uz “iedzīvotāju grupām vai kategorijām [...]” ar nosacījumu, ka noteiktajiem ierobežojumiem ir legītims mērķis, tie nav nesamērīgi un katrā ziņā neierobežo šīs tiesības, “pārkāpjot pašu to būtību un atņemot tām to efektivitāti”⁴⁰.

157. It īpaši Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir lēmusi, ka līgumslēdzējas valstis var saglabāt dzīvesvietas kritēriju, lai ierobežotu to personu loku, kurām ir tiesības balsot, un līdz ar to atzīt šīs tiesības tikai tām “personām, kurām ir pietiekami cieša un ilgstoša saikne ar valsti”⁴¹. Šajā sakarā tā uzsvēra, ka iespēju izslēgt personas, kuras nedzīvo attiecīgajā valstī, attaisno tādi “iemesli” kā fakts, ka uz pilsoni, kas nedzīvo attiecīgajā valstī, “tieši neattiecas to politisko varas iestāžu akti”, kuras ir jāievēl, un, vispārīgi runājot, šādu pilsoni “ne tik tieši un ne tik ilgstoši skar tā valsts ikdienas problēmas”⁴².

40 — Iepriekš minētais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti, 62. punkts.

41 — Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums lietā *Hilbe* pret *Lihtenšteinu*, Nr. 31981/96, *CEDH* 1999-VI, kā arī 2004. gada 19. oktobra spriedums lietā *Melnitchenko* pret Ukrainu, Nr. 17707/02, 56. punkts, *CEDH* 2004-X, un iepriekš minētais spriedums lietā *Hirst* pret Apvienoto Karalisti, 52. punkts.

42 — Iepriekš minētais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Melnitchenko* pret Ukrainu, 56. punkts.

158. Taču man šķiet, ka ar Nīderlandes vēlēšanu likumu ieviestie ierobežojumi principā ir saderīgi ar iepriekš minēto. Ar šo likumu tiesības balsot ir piešķirtas Nīderlandes pilsoņiem, ņemot vērā tieši to dzīvesvietu, no (Nīderlandes likumdevēja un līdz ar to arī no Eiropas Parlamenta) vēlēšanām izslēdzot personas, kas dzīvo citā Karalistes daļā (Arubā un Nīderlandes Antīlās), kuras tieši neskar akti, kurus pieņem ievēlējamās asamblejas, proti, Nīderlandes Parlaments un Eiropas Parlaments.

159. Emanam ir cits viedoklis. Tiesas sēdē viņš uzsvēra, ka Arubu ietekmē akti, kurus pieņem Eiropas Parlaments, jo — ja esmu pareizi sapratis — vietējais likumdevējs vadās no tiem, apstiprinot salā spēkā esošos likumus. Kā piemērs — ja esmu pareizi sapratis — tiek minēta uzkrājumu joma. Šajā jomā Arubas likumdevējs brīvprātīgi kopēja vietējos tiesību aktus no Kopienų tiesiskā regulējuma, tādējādi, pat ja tas ir netiešā veidā, Kopienų tiesiskais regulējums tiek piemērots šajā teritorijā. Līdz ar to Eiropas Parlaments ir jāuzskata kā daļa no Arubas “likumdevēja” un uz salas dzīvojošajiem Nīderlandes pilsoņiem ir jābūt arī tiesībām piedalīties tā ievēlēšanā saskaņā ar ECKT Pirmā protokola 3. pantu.

160. Manuprāt, šāds apgalvojums nav atbalstāms.

noteikumi, kas paredz īpašu AZT asociācijas režīmu ar Kopienu (EKL 182.–188. pants), kā arī īpaši pasākumi, kurus ir veikusi Padome, lai noteiktu šīs asociācijas procedūru un sīkākus nosacījumus (skat. 187. pantu)⁴⁵.

161. Vienīgi jāatgādina, ka spriedumā lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti Strasbūras tiesa [Eiropas Cilvēktiesību tiesa] nolēma, ka, lai Eiropas Parlamentu varētu uzskatīt par kādas teritorijas “likumdevēju”, nepietiek, ka šajā teritorijā Eiropas Parlamenta pieņemtajiem aktiem ir tikai netieša ietekme, kā tas attiecībā uz Kopienu pasākumiem ir Arubā. Vajadzīgs, lai attiecīgajā teritorijā (kā tas ir Gibraltāra gadījumā, kas bija lietas pamatā) šie pasākumi “tieši” rada “sekas” un “attiecas uz vietējiem iedzīvotājiem” tādā pašā veidā kā akti, kurus pieņem vietējais likumdevējs⁴³.

163. Tādējādi no iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka savas īpašās konstitucionālās iekārtas dēļ dalībvalsts var principā atzīt tiesības balsot valsts likumdevēja vēlēšanās un līdz ar to Eiropas Parlamenta vēlēšanās tiem pilsoņiem, kas dzīvo tās teritorijas Eiropas daļā, un savukārt liegt tiem tās pilsoņiem, kas dzīvo citā šīs valsts daļā, kas ir Kopienai asociēta aizjūras teritorija.

162. Taču nav tādu Eiropas Parlamenta aktu, kas rada šādas sekas attiecībā uz Arubu. Kā to pareizi atgādināja Nīderlandes un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija, skatoties no Kopienas tiesību viedokļa, Aruba ir aizjūras teritorija, uz kuru principā netiek attiecināti nedz Līguma, nedz atvasināto tiesību noteikumi⁴⁴, kuri ir pieņemti ar vai bez Eiropas Parlamenta dalības. Saskaņā ar EKL 299. panta 3. punktu uz šo salu ir attiecināmi vienīgi Līguma ceturtās daļas

164. Līdz ar to man tomēr ir jāpiekrīt Komisijai, ka attiecīgais Nīderlandes tiesiskais regulējums katrā ziņā rada problēmu par tā saderīgumu ar Kopienas tiesībām. Tas var pārkāpt Kopienas tiesību pamatprincipu, proti, vienlīdzīguma principu, saskaņā ar kuru Savienības pilsoņiem, kas “atrodas vienādā

43 — Iepriekš minētais Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā *Matthews* pret Apvienoto Karalisti, 34. un 64. punkts.

44 — 1992. gada 12. februāra spriedums lietā C-260/90 *Leplat* (*Recueil*, I-643. lpp., 10. punkts) un 2001. gada 22. novembra spriedums lietā C-110/97 *Nīderlande/Padome* (*Recueil*, I-8763. lpp., 49. punkts).

45 — Kā pēdējo skat. Padomes 2001. gada 27. novembra Lēmumu 2001/822/EK par aizjūras zemju un teritoriju asociāciju ar Eiropas Kopienas (“Lēmums par aizjūras asociāciju”; OV L 314, 1. lpp.).

situācijā [tiek garantētas tiesības] saņemot vienādu attieksmi”⁴⁶, ja vien citāda attieksme nav “objektīvi pamatota”⁴⁷.

šīs tiesības balsot, ja viņi atstāj šīs salas un izveido savu dzīvesvietu kādā trešā valstī. Tas, piemēram, nozīmē, ka Arubas iedzīvotājs, ja viņš paliek dzīvot uz salas, nevarēs balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās, savukārt viņam būs šāda iespēja, ja viņš pārvācas, tajā skaitā uz pastāvīgu dzīvi, uz trešo valsti.

165. Paskatoties detalizētāk, šīs tiesiskais regulējums atzīst tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās ne tikai Nīderlandes pilsoņiem, kas dzīvo Nīderlandē, bet arī tiem pilsoņiem, kas dzīvo trešās valstīs, pilnībā liedzot tās tikai tiem pilsoņiem, kas dzīvo Arubā un Nīderlandes Antiļās. Tādā veidā šīs tiesiskais regulējums atzīst šīs tiesības pilsoņiem, kas dzīvo trešās valstīs ārpus Nīderlandes un Kopienas, bet noraida tās pilsoņiem, kas dzīvo iepriekš minētajās salās, lai gan viņi atrodas tādā pašā situācijā kā citi (arī viņi ir Nīderlandes pilsoņi, kas dzīvo ārpus Nīderlandes) un turklāt var atsaukties uz to, ka teritorijām, kurās tie dzīvo, ir privilēģētas attiecības ar Nīderlandes Karalisti un Kopienas.

167. Šajā sakarā man nešķiet, ka, lai attaisnotu šo nevienlīdzīgo attieksmi, var minēt to, ka Nīderlandes likumdevēja mērķis bija nodrošināt tiesības balsot tiem Nīderlandes pilsoņiem, kas, lai arī viņi ir atstājuši Nīderlandi, varētu vēlēties vēlāk atgriezties. Šāds attaisnojums nesader ar to, ka attiecīgās tiesības tiek garantētas arī Arubas izcelsmes Nīderlandes pilsoņiem, kuri *nekad* nav ieraušies Eiropā, bet kuri tomēr dzīvo kādā trešā valstī. Šajā gadījumā nav saprotams, kāpēc vienīgi Nīderlandes pilsoņiem, kas turpina dzīvot salā, nav tiesību balsot.

166. Attiecīgajam Nīderlandes tiesiskajam regulējumam ir arī vēl citas paradoksālas sekas. Kā to atzina Nīderlandes valdība tiesas sēdē, lai arī, no vienas puses, šīs tiesiskais regulējums neļauj balsot Nīderlandes pilsoņiem, kas dzīvo Arubā un Nīderlandes Antiļās, tas viņiem piešķir, no otras puses,

168. Nemot vērā šos apsvērumus, manuprāt, jāsecina, ka Kopienas tiesības un it īpaši vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips nepieļauj, ka dalībvalsts, atzīstot tiesības balsot valsts likumdevēja vēlēšanās un līdz ar to Eiropas Parlamenta vēlēšanās saviem pilsoņiem, kas dzīvo valsts Eiropas daļā, kā arī tiem pilsoņiem, kas dzīvo trešās valstīs,

46 — 2001. gada 20. septembra spriedums lietā C-184/99 *Grzelczyk* (*Recueil*, I-6193. lpp., 31. punkts) un 2002. gada 11. jūlija spriedums lietā C-224/98 *D'Hoop* (*Recueil*, I-6191. lpp., 28. punkts).

47 — 1995. gada 29. jūnija spriedums lietā C-56/94 *SCAC* (*Recueil*, I-1769. lpp., 27. punkts); 1997. gada 17. aprīļa spriedums lietā C-15/95 *EARL de Kerlast* (*Recueil*, I-1961. lpp., 35. punkts); 1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-354/95 *National Farmers' Union u.c.* (*Recueil*, I-4559. lpp., 61. punkts) un 2000. gada 13. aprīļa spriedums lietā C-292/97 *Karlsson u.c.* (*Recueil*, I-2737. lpp., 39. punkts).

iedz — bez objektīva pamatojuma — tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās tās pilsoņiem, kas dzīvo citā valsts daļā, kas ir ar Kopienų asociēta aizjūras teritorija.

3) Par piekto jautājumu

169. Visbeidzot, uzdodot piekto jautājumu, iesniedzējtiesa jautā, vai Kopienų tiesības nosaka prasības “tiesību atjaunošanai”, uz ko ir jābūt tiesībām personai, kura saskaņā ar valsts tiesību noteikumu, kas ir pretrunā Kopienų tiesībām, netika iekļauta vēlēšanu sarakstos un tādējādi nevarēja piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās.

170. Šajā sakarā jāatzīst, ka es nesaprotu, uz ko atsaucas Nīderlandes Valsts padome, kad tā runā par “tiesību atjaunošanu”. It īpaši nav saprotams, vai tā runā par iespējamu morālā kaitējuma atlīdzināšanu, vēlēšanu rezultātu labošanu, jaunu vēlēšanu organizēšanu vai vēl citu darbību.

171. Katrā ziņā, tā kā Kopienų noteikumi neregulē šo jomu, es piekrtu Nīderlandes valdībai un Komisijai, ka jāuzskata, ka tādu

iespējamo pasākumu noteikšana, kas novērš prettiesisko valsts tiesību noteikumu sekas, ir dalībvalsts iekšējo tiesību jautājums.

172. Iepriekš minētais tomēr ir pakļauts ierobežojumiem, ko uzlikusi Tiesa jau daudz agrāk, kad runa ir par tādu tiesību garantēšanu, kuras balstītas uz Kopienų tiesību noteikumiem. Tādējādi tiesiskajam regulējumam ir jāievēro tā sauktais “līdzvērtības” princips (noteikumi “nevar būt nelabvēlīgāki par tiem, kas regulē tiesību aizsardzības iespējas valsts tiesiskajā kārtībā”) un “aizsardzības efektivitātes” princips (noteikumi nevar ietvert ierobežojumus, kas “padara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu [attiecīgo tiesību] īstenošanu”) ⁴⁸.

173. Nemot vērā iepriekš minēto, es līdz ar to uzskatu, ka iesniedzējtiesai jāsniedz šāda atbilde: tā kā nepastāv Kopienų tiesiskais regulējums, valsts tiesībās ir jānosaka pasākumi, kas ļauj atjaunot tādas personas tiesības, kura kāda valsts tiesību noteikuma, kas ir pretrunā Kopienų tiesībām, dēļ nav

48 — 1995. gada 14. decembra spriedums lietā C-312/93 *Peterbroeck* (*Recueil*, I-4599. lpp., 12. punkts). Tajā pašā nozīmē skat. arī 1976. gada 16. decembra spriedumus lietā 33/76 *Rewe* (*Recueil*, 1989. lpp., 5. punkts) un lietā 45/76 *Comet* (*Recueil*, 2043. lpp., 12.–16. punkts); 1980. gada 27. februāra spriedumu lietā 68/79 *Just* (*Recueil*, 501. lpp., 25. punkts); 1983. gada 9. novembra spriedumu lietā 199/82 *San Giorgio* (*Recueil*, 3595. lpp., 14. punkts); 1988. gada 25. februāra spriedumu apvienotajās lietās 331/85, 376/85 un 378/85 *Bianco un Girard* (*Recueil*, 1099. lpp., 12. punkts); 1988. gada 24. marta spriedumu lietā 104/86 Komisija/Itālija (*Recueil*, 1799. lpp., 7. punkts); 1988. gada 14. jūlija spriedumu apvienotajās lietās 123/87 un 330/87 *Jeunehomme* un *EGI* (*Recueil*, 4517. lpp., 17. punkts) un 1992. gada 9. jūnija spriedumu lietā C-96/91 Komisija/Spānija (*Recueil*, I-3789. lpp., 12. punkts).

iekļauta vēlēšanu sarakstos un kurai tādējādi ir liegtas tiesības piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Šiem pasākumiem ir jāievēro līdzvērtības un efektivitātes principi.

Karalistei, gan Apvienotajai Karalistei, man šķiet taisnīgi ieteikt, ka saskaņā ar Reglamenta 69. panta 3. punktu katra no tām sedz savus tiesāšanās izdevumus pati.

IV — Par tiesāšanās izdevumiem lietā C-145/04

174. Tā kā lietā C-145/04 es uzskatu, ka spriedums ir daļēji nelabvēlīgs gan Spānijas

175. Atbilstoši 69. panta 4. punktam Komisija, kas ir iestājusies lietā, arī sedz savus tiesāšanās izdevumus pati.

V — Secinājumi

176. Ņemot vērā iepriekš teikto, iesaku Tiesai atzīt:

— lietā C-145/04, ka:

- 1) Apvienotā Karaliste, atzīstot tādām personām kā *Qualifying Commonwealth Citizens*, kas nav nedz Apvienotās Karalistes, nedz kādas citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņi, tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās Gibraltārā [*European Parliament (Representation) Act 2003* 16. panta 1. un 5. punkts], nav izpildījusi pienākumus, kas tai izriet no Padomē apvienoto dalībvalstu pārstāvju 1976. gada 20. septembra Lēmuma 76/787/EOTK, EEK, *Euratom*, par Aktu par Asamblejas deputātu ievēlšanu vispārējās tiešās vēlēšanās, II pielikuma,

- 2) prasību pārējā daļā noraidīt,
- 3) Spānijas Karaliste un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste sedz savus tiesāšanās izdevumus pašas,
- 4) Eiropas Kopienu Komisija sedz savus tiesāšanās izdevumus pati;

— lietā C-300/04, ka:

- 1) Kopienu tiesības un it īpaši vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips nepieļauj, ka dalībvalsts, atzīstot tiesības balsot valsts likumdevēja vēlēšanās un līdz ar to Eiropas Parlamenta vēlēšanās saviem pilsoņiem, kas dzīvo tās teritorijas Eiropas daļā, kā arī tiem pilsoņiem, kas dzīvo trešās valstīs, liedz — bez objektīva pamatojuma — tiesības balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās tās pilsoņiem, kas dzīvo citā valsts daļā, kas ir ar Kopienu asociēta aizjūras teritorija,
- 2) tā kā nepastāv Kopienu tiesiskais regulējums, katras dalībvalsts tiesībām ir jānosaka pasākumi, kas ļauj atjaunot tādas personas tiesības, kura kāda valsts tiesību noteikuma, kas ir pretrunā Kopienu tiesībām, dēļ nav iekļauta vēlēšanu sarakstos un kurai tādējādi ir liegtas tiesības piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Šiem pasākumiem ir jāievēro līdzvērtības un efektivitātes principi.